Azg
armenian daily
27 ԱՊՐԻԼ 1995. ՇԱԲԱԹ # 77 (831)

Ռուսաստանն ինքն է որոշում ում պարսավել եւ ում սատարել

«Անտիկ-Էքսպրես»-ի հայտնի դարձավ, որ Թուրքիայի դիվանագետները Մոսկվայում հանդիպել են ԱՄՆ-ի աշխատակիցների հետ: Դրանք նշել են, որ Հայոց ցեղասպանության մասին ԱԴԿ Պետական դումայի հայտարարությունը վնասում է բուրհայկական եւ բուրք-ռուսական հարաբերությունների բարեդրացման զարգացմանը: Թուրքական դիվանագետներին դրդապատճառ է տվել, թե Ռուսաստանը մեծ տերություն է եւ ինքն է որոշում որ պետությանը պետք է պարսավել եւ որին սատարել: *ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ*

Մայիսի 9-ը Հայաստանում՝ Հաղթանակի օր

ԵՐԵՎԱՆ, 26 ԱՊՐԻԼ, ՄՆԱՐՔ: Այսօր Հայաստանի Հանրապետության խորհրդարանը որոշում ընդունեց մայիսի 9-ը Հաղթանակի օր եւ ոչ աշխատանքային օր հռչակելու մասին: Երկրորդ աշխատանքային ընթերցմամբ նվաճված հաղթանակը գնահատելով որպես խաղաղության գրավական, հայ խորհրդարանականները նշեցին դրանում հարյուր հազարավոր հայ զինվորների ներդրած ավանդը եւ հարգեցին զոհվածների հիշատակը:

ԵՂԵՌՆ-80

Իրանահայությունը դատապարտում է Անկարայի ցեղասպաս քաղաքականությունը

ԹԵՀՐԱՆ, 24 ԱՊՐԻԼ, ՖՐԱՆՍՊՐԵՍ: Իրանում ապրող հայկական համայնքը երկուշաբթի օրը դատապարտեց Թուրքիայի «փոքրամասնությունների նկատմամբ ցեղասպաս եւ ճնշիչ քաղաքականությունը» շարունակելու կողմնակցությամբ: Բազմահազար հայեր հավաքվել էին Թեհրանում, Իսպահանում եւ այլ քաղաքներում գտնվող իրենց եկեղեցիներ՝ շուրջ ոգեկոչելու համար 1915 թ. հայկական ջարդերի զոհերի հիշատակը: Նրանք, ինչպես ամեն տարի, մեկ անգամ ես պահանջեցին Թուրքիայի կողմից կատարված հայկական ցեղասպանության ընթացքի:

«Զարթոնքի նոր սերունդը չմոռանա կատարվածը», Լորանս, Վալե եւ Գիրկս կոչվող հայ նկարիչները, հենց հուշարակի վրա, նկարում էին հայկական դրոշներ ու խաչեր եւ նվիրում բոլորին: Ֆրանսիայի հայկական համայնքը ցանկանում էր այդ օրը դարձնել «ընդհանուր զորաշարժի օր՝ կանխարգելելու համար մարդկության դեմ գործող ոճիրները», «քանի որ հայերի փորձությունն այսօր կրկնվում է այլ վայրերում, դա լինի Բոսնիայում կամ Ռուանդայում», ինչպես ասաց Ժակ Միհայելյանը, որ նույնպես նկարիչ է: Երեկոյան Անհայտ զինվորի գերեզմանին զետեղվեցին ծաղկեպսակներ, մինչ ցուցարարների մի խումբ քայլում էր դեպի Ֆրանսիայում բուրքական դեսպանություն:

Փարիզում նշվեց ցեղասպանության 80-ամյակը

ՓԱՐԻԶ, 24 ԱՊՐԻԼ, ՖՐԱՆՍՊՐԵՍ: Բազմահարյուր հայեր հավաքվել էին Փարիզի Տրոկադերո հրապարակում, երկուշաբթի օրը, ոգեկոչելու հայերի 1915 թ. ցեղասպանության 80 ամյակը: Հրապարակում հավաքված հայերը, որոնց ծնողները կամ մեծ ծնողները ենթարկվել էին բուրքական զորքի կողմից կատարված ջարդերին, ոգեկոչում էին իրենց նախնիների հիշատակը եւ արտահայտում իրենց խոր հուսախաբությունը ի տես «ցեղասպանությունը ոչնչության փոշիների տակ թողնելու» միջազգային հանրության ընթացքի:

«Զարթոնքի նոր սերունդը չմոռանա կատարվածը», Լորանս, Վալե եւ Գիրկս կոչվող հայ նկարիչները, հենց հուշարակի վրա, նկարում էին հայկական դրոշներ ու խաչեր եւ նվիրում բոլորին: Ֆրանսիայի հայկական համայնքը ցանկանում էր այդ օրը դարձնել «ընդհանուր զորաշարժի օր՝ կանխարգելելու համար մարդկության դեմ գործող ոճիրները», «քանի որ հայերի փորձությունն այսօր կրկնվում է այլ վայրերում, դա լինի Բոսնիայում կամ Ռուանդայում», ինչպես ասաց Ժակ Միհայելյանը, որ նույնպես նկարիչ է: Երեկոյան Անհայտ զինվորի գերեզմանին զետեղվեցին ծաղկեպսակներ, մինչ ցուցարարների մի խումբ քայլում էր դեպի Ֆրանսիայում բուրքական դեսպանություն:

Եղեռնի 80-ամյակի ձեռնարկումներ Լոնդոնում

Այրիլի 24-ին Լոնդոնում Թուրքիայի դեսպանատան առջեւ կազմակերպված բողոքի ցույցից զատ, Մեծ Բրիտանիայի մայրաքաղաքում տեղի են ունեցել ոգեկոչման այլ ձեռնարկումներ: Այրիլի 22-ից քայլարշավ է սկսվել St. Pauls Cathedral-ից մինչեւ Trafalgar square, որին մասնակցել են 400 հոգի, այդ թվում անգլիացի պատգամավորներ, քաղաքական գործիչներ, հունական եւ այլ համայնքների ներկայացուցիչներ: Ցույցի ավարտից հետո ելույթներ ունեցան խորհրդարանականներ Բեռլայն Քոկսը, Թոնի Բենը, Ջերեմի Բորբինը, Սբան Նյուենսը: Այրիլի 23-ին St. Peter's եկեղեցում 500 հայերի մասնակցությամբ տեղի ունեցավ մշակութային ձեռնարկում: Այրիլի 28 եւ 29-ին նախատեսվում է Թուրքական ավիաուղիների գրասենյակի առաջ կազմակերպել հսկում եւ պիկետ:

Մինչ այդ, այրիլի 4-ին, անգլիական խորհրդարանում ներկայացվել է «Early day motion» բանաձեւը, նվիրված Թուրքիայի կողմից Հայաստանի հումանիտար օգնության արգելափակմանը: Արդեն իսկ այդ բանաձեւին են միացել 20 խորհրդարանականներ:

Հայկական համերգ թուրքական դեսպանատան առաջ

ՍԹԵՆԲ, 24 ԱՊՐԻԼ, ՖՐԱՆՍՊՐԵՍ: Մի քանի հարյուր հայեր երկուշաբթի երեկոյան Հունաստանի մայրաքաղաքում Թուրքիայի դեսպանատան առաջ ներկա գտնվեցին համերգի, որի ընթացքում հայկական ավանդական երգեր հնչեցին, ոգեկոչելով 1915 թ. հայ զոհերի գեղասպանության 80 ամյակը: Համերգ հավաքը կազմակերպվել էր «Հունաստանի հայ երիտասարդության» կողմից, մասնակցությամբ խորհրդարանում ներկայացված տեղական բոլոր կուսակցությունների երիտասարդական բեւեռի: Մեծ թվով ոստիկաններ վերահսկում էին միջոցառումը: Ցուցարարները դեսպանատան դռան վրա կոպրեցին պահանջագիր, Թուրքիային կոչ անելով ճանաչել հայկական ցեղասպանությունը եւ պահանջելով «դադարեցնել Ադրբեջանին զինելը» եւ դատապարտելով «Թուրքիայի կողմից քրդերի դեմ կատարվող նոր ցեղասպանությունը»: Մեկ այլ ցույց, այս անգամ Սալոնիկում, նույն օրը հեսմիջօրեին կազմակերպվեց բուրքական հյուպատոսության առաջ:

Վիրջինիայի նահանգապետը ճանաչում եւ դատապարտում է Հայկական ցեղասպանությունը

Խմբագրությունում Բոստոնից ստացված ֆաքսից տեղեկանում ենք, որ ԱՄՆ-ի Վիրջինիա նահանգի կառավարիչ Ջորջ Ալլենը «ճանաչման մի վկայագիր» է ստորագրել, որով դատապարտելով օսմանյան կառավարության կողմից հայերի նկատմամբ կատարված ցեղասպանությունը եւ հավելով, որ հայերը ցարդ ոչ մի փոխհատուցում չեն ստացել այդ առնչությամբ, եւ որ ներկա բուրքական կառավարությունը շարունակում է ժխտել այդ փաստերը, եւ նաեւ, որ հակառակ նման վայրագությունների զոհ գնացած լինելուն, հայերն ամենուրեք շարունակում են մնալ հզոր, աշխատունակ մի ժողովուրդ, նա պատշաճաղեց ճանաչում է ապրիլ 24 1995-ը որպես Հայկական ցեղասպանության 80 ամյակը եւ կոչ անում Վիրջինիայի համայնքային բնակչությանը մասնակցել ոգեկոչման արարողություններին:

ԵՐՔԱՂԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ընդունվեց մայրաքաղաքի զինանշանը

Երքաղխորհրդի առաջին գումարման 8-րդ նստաշրջանի հերթական նիստը, որը կայացավ երեկ կառավարության նիստերի դահլիճում, պատմական էր այն առումով, որ ապրիլի 26-ը հետագայում կնշվի որպես Երեւանի զինանշանի ծննդյան օր: Սա, ի դեպ, առաջին զինանշանն է, որ երբեւէ ունեցել է Հայաստանի 13-րդ մայրաքաղաքն իր զարգացման 2777 տարիների ընթացքում: Այն պատկանում է Երեւանի գլխավոր նկարիչ Ալբերտ Սոխիկյանի վրձնին եւ որպես զինանշանի վերջնական տարբերակ ներկայացվել էր Երքաղխորհրդի պատգամավորների քննարկմանը: Անցած 18-ին տեղի ունեցած բուռն բանավեճերից հետո, մտավախություն կար, որ զինանշանի հիշյալ տարբերակը չէր ընդունվի, առավել եւս, որ պատգամավորների կողմից առաջարկված էին այլ տարբերակներ: Այնուամենայնիվ, 93 քվեարկողներից 78-ը կողմ եղան Ալբերտ Սոխիկյանի աշխատանքին, դրանով իսկ հրամայականորեն ընդունելով իր զինանշանը: Շնորհավորելով պատգամավորներին, քաղաքապետ Վահագն Խաչատրյանը նշեց, որ «զինանշանի ընդունումը պատմական նշանակության իրադարձություն է եւ այն պարտադրում է պատգամավորներին ավելի արդյունավետ կերպով կազմակերպել իրենց աշխատանքները»:

Նստաշրջանի օրակարգում հաստատված երկրորդ հարցի շուրջ (Երեւանի կարգավիճակի մասին) քննարկումները ավարտվեցին բավականին արագ, բոլոր պատգամավորների կողմից ընդունելի եղավ Սոխիկյանի աշխատանքին, դրանով իսկ հրամայականորեն ընդունելով Երեւանի զարգացման բոլոր պատկերացումները: Հանդիսատեսի դահլիճում գտնվող Երեւանի կարգավիճակի վերաբերյալ տեղ գտած ձեւակերպումներ հակասում են լիիրավ քաղաքի զարգացման բոլոր պատկերացումներին: Համաձայն 108-րդ հոդվածի, «Երեւան քաղաքն ունի մարզի կարգավիճակ: Երեւանի քաղաքապետին վարչապետի ներկայությամբ նշանակում եւ ազատում է հանրապետության նախագահը: Տեղական ինքնակառավարումը Երեւանում իրականացվում է բաղային համայնքներում»: Ի հակակշիռ այդ հոդվածի, Երքաղխորհրդի նախագահության կողմից շուրջ 3 ամիս առաջ Սահմանադրական հանձնաժողովին եւ ԳԽ-ին ներկայացվել է 4 կետերից բաղկացած մի նախագիծ, որի նպատակն է «ժողովրդայնացնել հոդվածի բովանդակությունը»: Նախագծի կետերն են՝ ա) Երեւանը ունի օրենքով սահմանված հատուկ կարգավիճակ, բ) Երեւանում իրագործվում է տեղական ինքնակառավարում, գ) քաղաքապետը եւ քաղ. ժողովը ընտրվում են ուղղակի ընտրություններով, դ) Երեւանի ինքնակառավարման մարմինների ընտրությունների կարգը սահմանված է Սահմանադրությամբ եւ օրենքով:

Տվյալ նախագիծը ընդունելով, Երքաղխորհրդի հերթական նիստը ավարտեց իր աշխատանքը: Հաջորդ նիստը նշանակված է մայիսի 10-ին:

ԱՐԻՍ ՂԱՀԻՆՅԱՆ

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ

Հայ համայնքը դարձել է ԱՄՆ-ի քաղաքական կյանքի գործոն

ՎԱՇԻՆԳՏՈՆ, 26 ԱՊՐԻԼ, ՄՆԱՐՔ: «Բոստոն գլոբ» թերթը ապրիլի 23-ի եւ 24-ի համարներում զետեղել է Ջոն Աուերբախի երկու մեծ հոդվածները, որոնք նվիրված են Հայաստանին, Ղարաբաղին եւ հայկական սփյուռքին: Դրանցից մեկում բերվում է Վաշինգտոնի վարչակազմի բարձրաստիճան պաշտոնյաներից մեկի այն խոսքը, որ ԱՄՆ-ի միլիոնանոց հայ համայնքը «դարձել է անհավատալիորեն ազդեցիկ եւ գործուն ուժ»: Իր հերթին, «Ռենդ Քորփորեյշն» քաղաքական վերլուծաբան Ջեյդ Գրիֆը ԱՄՆ-ի քաղաքականության վրա հայ համայնքի ազդեցության աճի պատճառով այն անվանում է «90-ական թվականների սինդրոմ»:

Հոդվածներից առաջինում պատմվում է հայկական սփյուռքի կազմավորման մասին, բերվում են աշխարհում հայերի բնակության քարտեզը, նրանց թվաքանակը, ինչպես նաեւ թվարկվում են հայերին ազդեցություն ունեցող ամերիկացի քաղաքական գործիչներ: Նրանց թվում են կոնգրեսականներ Դոուլը, Քենեդին, Սայմոնը, Գրեմը, Հելմսը, Լեհիը, Ամատոն, Պորտերը եւ ուրիշներ: Հայ համայնքի ուժը դրա համախմբվածության, հայրենասիրության եւ կազմակերպվածության մեջ է, արձանագրում է հեղինակը: Օրինակ բերելով Ղարաբաղի պատերազմին Մոնրե Մելոնյանի եւ այլ սփյուռքահայերի մասնակցությունը, թերթն այն հետեւությունն է անում, որ հայերն այսօր փոխվրեժ են լուծում դարակզբին իրենց կրած ազգային աղետի դիմաց:

Բաբկեն Արարքցյանը մասնակցելու է Թուրքիայի խորհրդարանի 75-ամյակին

Նախատեսվում է հանդիպում Ադրբեջանի խորհրդարանի նախագահ Ռասուլ Գուլիեւի հետ

Թուրքական «Միլլիեթ» թերթը գրում է, որ Հայաստանի օդային միջանցքը բացելու որոշումից առաջին օգտվողները եղան հայերը: Որոշումից անմիջապես հետո, ապրիլի 20-ին, Հայաստանի տրանսպորտի եւ հաղորդակցության նախարարության պատվիրակությունը հատուկ չվերթով ժամանեց Թուրքիա: Հաղորդվում է նաեւ, որ ՀՀ ԳԽ նախագահ Բաբկեն Արարքցյանն էլ է մասնավոր իրենքարտով Երեւանից թռչելու Անկարա մասնակցելու Թուրքիայի խորհրդարանի հիմնադրման 75-ամյակի տոնակատարությանը:

Անկարա պետք է ժամանի նաեւ Ադրբեջանի խորհրդարանի նախագահ Ռասուլ Գուլիեւը: Սպասվում է, որ երկու նախագահներ կհանդիպեն: *ՆՈՅՅԱՆ ՏԱՊԱՆ*

ՀԱՄԱՌՈՏ

Թուրքիան 20 հազար զինվոր հանեց Իրաքից

ՍՆԿԱՐ, 26 ԱՊՐԻԼ, WSJ: Թուրքիան եւս 20 հազար զինվոր հեռացրեց Հյուսիսային Իրաքից, որտեղ 35 հազարանոց նրա բանակը մտել էր մարտի կեսերին, պայքարելու համար տեղի Քրդական բանվորական կուսակցության մարտիկների դեմ: Այսուհանդերձ, վարչապետ Չիլլերը հայտարարեց, թե այդ զորախումբը կրկին կարող է վերադառնալ Հյուսիսային Իրաք, եթե հարկ լինի: Այսպիսով, դեռեւս 12 հազար զորք է մնում Հյուս. Իրաքում:

Նորի՞ց իսրայելցիների դեմ

ԹԵԼ ԱՎԻՎ, 26 ԱՊՐԻԼ, WSJ: Դարձյալ ինքնասպանական գործողություն կատարվեց իսրայելական բանակի մի շարասյան, որի հետեւանքով վիրավորվեց 22 մարդ, որոնց թվում 9 զինվոր: Իրանամետ Հեզբոլլահ կազմակերպությունը Բեյրութից սանձնեց արարքի պատասխանատվությունը:

Չեչնիա. Կռիվները կդադարեն մինչեւ մայիսի 15-ը

ՍՈՍԿՎԱ, 26 ԱՊՐԻԼ, WSJ: Ռուսաստանի վարչապետ Վիկտոր Չեռնոմիրդինը հայտարարեց, թե Չեչնիայում ռազմական գործողությունները վերջ կգտնեն մինչեւ առաջիկա ամսվա կեսը: Միակողմանի այդ մորատորիումը վրա է հասնում այն օրերին, երբ Մոսկվան պատրաստվում է ընդունել աշխարհի շատ երկրների պետերին մայիսի 9-ի՝ Հաղթանակի օրվա կապակցությամբ:

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

տեղական

ԼՈՒՅՍ Է ՏԵՍԵԼ

«Պայքար» 1995 թիվ 2-3

Տպագրվել է ռամկավար ազատական գիտատեսական, հասարակական, քաղաքական եւ մշակութային «Պայքար» ամսագրի այս տարվա փետրվար մարտ ամիսների միացյալ համարը, որը բացվում է պրոֆեսոր Վահագն Տատրյանի «Հայկական ցեղասպանության ինքը օսմանեան խորհրդարանին մէջ» աշխատությամբ (սկիզբը՝ 1994 թ ապրիլ մայիսի միացյալ համարում, Բոստոն), որը պարունակում է 1918 թ նոյեմբերի 18 թ թուրքական խորհրդարանական նիստում հայ պատգամավորների մեղադրական ելույթները ցեղասպանության խնդրի վերաբերյալ, որը հայ ընթերցողի համար նոր խոսք է այդ կարեւորագույն հարցի կապակցությամբ: Իրավաբանական գիտությունների թեկնածու Հենրիկ Խաչատրյանի «Քաղաքացիական հասարակություն եւ իրավական պետություն» եւ բանասիրական գիտությունների դոկտոր Սուրեն Զոլյանի «Ազանդավորական լրատվության միջոցներն ու քաղաքական հասարակության կայացումը» հոդվածները որոշ առումով լրացնելով միմյանց, վերլուծում են վերոհիշյալ գործընթացներն այդ բնագավառներում: Համադասասխանաբար հայ կուսակցական եւ հասարակական մտքի սկզբնավորման ընթացքին են նվիրված պատմական գիտությունների թեկնածուներ Ռուբեն Խուրշուդյանի ու Լիդա Գեւորգյանի «Արմենիան» եւ Փորուգալյանը» եւ «Հայ ազատագրության առաջնորդը» հոդվածները: Վերջինիս հետ տպագրված են Գրիգոր Արծրունու՝ դեռեւս 1872-76 թ «Մշակում» տպագրված հրապարակումները, որոնք այսօր էլ են արդիական հնչում: Բանասիրական գիտությունների դոկտոր Լեւոն Սկրտչյանը «Թող որ հոչակված հասնի ազգերին» հոդվածում ներկայացված է Գրիգոր Նարեկացու «Մատեանը»՝ ռուս գրողների բարգմանությամբ ու գնահատմամբ: Մեծ հետաքրքրությամբ է ընթերցվում արգենտինացի մեծ գրող Խորխե Լուիս Բորխեսի հետ արգենտինահայ լրագրող Ռոսա Մախլյանի հարցազրույցը հայասացի ու հայերի մասին: Իսկ Գագիկ Օհանյանի «Պետություն, ժողովուրդ, եկեղեցի» հոդվածը մտքերի փոխանակության է հրավիրում այս խնդիրներում տահարգիր ընթերցողներին: Եգիպտահայ երգիծաբան եւ ծաղրանկարիչ Ալեքսանդր Սարուխանին նվիրված նյութը, որը տպագրության է պատրաստել բանասիրական գիտությունների թեկնածու Գրիգոր Հակոբյանը, պարունակում է նրա ստեղծագործություններից մեկը եւ նմուշներ ծաղրանկարներից: Լոուրենս Ջ. Պիտերի «Պիտերի Սկզբունքը» հետաքրքրաշարժ գրքի «Նոր ճշգրիտ գիտություն» հոդվածը հայ ընթերցողին ծանոթացնում է հասարակության մեջ գործող օրենքների եւ չափանիշների եւ դրանց կիրառման սարսափելի դրսեւորումներին: Ճանաչողական արժեք ունեն «Ինքնակոչ լիբերալները» (Լյուդմիլա Սարասկինա) եւ «Պառլամենտարիզմ եւ կառավարման համակարգ» հրապարակումները: 1995 թ փետրվար մարտ ամիսների տարածաշրջանային քաղաքական անցուդարձը վերլուծված է «Քաղաքական ամփոփում» բաժնում: Համարը եզրափակում է Գրիգոր Քեռեյանի «Միջազգային մասնակցությունը եւ Հայաստանը» լրատվական նյութը, որի վերնագիրն ինքնին խոսում է բովանդակության մասին: «Պայքարը» շարունակում է իր ընթացքը:

ՀԱՍԼԵՆ ԱԼԵՔՍԱՆՅԱՆ.

Լրագրողների ուշադրությանը

ՀՌԱԿ 4-րդ հանրապետական պատգամավորական ժողովի աշխատանքները լուսաբանել ցանկացող լրագրողներից խնդրվում է հավատարմագրվել ՀՌԱԿ ՀՎ գրասենյակում. հասցե Կորյունի 19ա, ապրիլի 27-28 ին, ժամը 10-18:

Հեռախոս 52-64-03

Ապրիլի 25 ին Հայաստանի արտգործնախարար Վահան Փափազյանը եւ Ռումինիայի պետնախարար, արտգործնախարար Թեոդոր Մելեսկանուն ստորագրեցին հուշագիր հայ-ռումինական հետագա համագործակցության վերաբերյալ: Այդ համագործակցության հիմքերը ստեղծվել էին դեռեւս նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի Ռումինիա կատարած այցի ընթացքում, եւ ռումին արտգործնախարարը, որը ներկա այցի շրջանակներում հանդիպումներ է ունեցել նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանի, վարչապետ Հրանտ Բագրատյանի, խորհրդարանի նախագահ Բաբկեն Արարքցյանի եւ արտգործնախարար Վահան Փափազյանի հետ, նույն օրը տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսում հայտարարեց, թե հայ-ռումինական հարաբերությունները դարաշրջանի հուշալի են եւ երկու երկրների միջեւ գոյություն ունի տեսակետների զարմանալի նմանություն եւ փոխլրացում:

Ռումինիան առաջինն էր, որ ճանաչեց Հայաստանի անկախությունը: Բացի այդ, կան մի շարք գործոններ, որոնք նպաստավոր պայմաններ են ստեղծում հայ-ռումինական սերտ համագործակցության համար: Երկու երկրներն էլ Սեւծովյան տնտեսական համագործակցության անդամներ են, երկուսն էլ խիստ կենտրոնացված տնտեսությունից անցում են կատարում դեպի ազատ շուկա, եւ վերջապես երկու ժողովուրդների միջեւ դարավոր բարեկամություն կա: Սա է պատճառը, որ երկու երկրների արտգործնախարարներն ընդգծեցին հայ-ռումինական հարաբերությունների զարգացման կարեւորությունը շեշտը դնելով առաջին հերթին տնտեսական փոխշահավետ համագործակցության վրա: Իսկ ինչպե՞ս կարելի է զարգացնել տնտեսական համագործակցությունը: Դրա ուղիներից մեկն էլ Սեւծովյան տնտեսական համագործակցությունն է: Այդ համագործակցության անդամ երկրներն ունեն տնտեսական միավորի հնարավորություններ եւ բնական ռեսուրսներ, եւ բյան այն պրոցեսներ, որոնք կլինեն երկու երկրների ուշադրության կենտրոնում: Այլ կերպ ասած, հետագա համագործակցության համար ստեղծվում է իրավական դաշտ, իսկ մնացածն արդեն տնտեսագետների խնդիրն է: Եւ այնուամենայնիվ, ի՞նչ պրոցեսներ կընդգրկի համագործակցությունը: Բնականաբար, առաջին հերթին խոսքը գնում է ավանդական տնտեսական կապերի վերականգնման մասին՝ շինարարություն, ենթակառույցներ, առողջապահություն (մասնավորապես դեղորայք եւ այլն): Ինչ վերաբերում է համագործակցության նոր պրոցեսներին, ապա դա պարզ կդարձնա հետագայում կոնկրետ հանդիպումների ժամանակ: Մեղմեմբերին նախատեսվում է Ռումինիայի նախագահ Իոն Իլիեսկուի պաշտոնական այցը Հայաստան, որի ընթացքում, ամենայն հավանականությամբ, կստորագրվեն մի շարք համաձայնագրեր ինչպես տնտեսական, այնպես էլ գիտատեխնիկական եւ մշակութային համագործակցության վերաբերյալ: Ռումինիայի նախագահի հետ Հայաստան կժամանեն նաեւ բազմաթիվ գործարարներ, որոնք հանդիպումներ կունենան Հայաստանի իրենց գործընկերների հետ: «Կարծում եմ, նրանց մի մասը շատ լավ կիմանա հայերեն», ասաց պրոֆ. Մելեսկանուն ակնարկելով, թե ռումինահայ գործարարները նույնպես մեծ դեր կունենան այդ գործում: Հանդիպած եմք, որ հայաստանցի գործարարներ նույնպես պատշաճ կերպով կդասավորվեն այդ հանդիպումներ. եւ հայ-ռումինական տնտեսական համագործակցությունը կդիտարկվի նոր փուլ: ԱՐՄԵՆ ԲԱԴԱԼՅԱՆ.

ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ

Հայաստան-Ռումինիա. Տեսակետների զարմանալի նմանություն

ՄՇԱԿՈՒՅԹ

Թեհրանահայ միությունների միացյալ հայտարարությունը Եղեռնի 80-ամյակի առթիվ

Թեհրանում հրատարակվող «Արաքս» ամսագիրը, ՀՄՄ Բաֆֆի եւ Սանահին միությունները, բեհրանահայ գրական շրջանը, Հայկական ժողովրդային միությունը եւ Իրանահայ ազգային եւ մշակութային միությունը Եղեռնի 80 ամյակի առթիվ համատեղ հայտարարություն են ընդունել, որտեղ մասնավորապես Ռուսաստանի Պետդումայի ծանոթ հայտարարությանն անդրադառնալուց եւ 80 ամյակի առթիվ ՀՀ իշխանությունների կազմակերպման տարբեր ձեռնարկները գնահատելուց հետո, ոգեւորվում է.

«- Պատմությանս ճանաչել Հայոց ցեղասպանությունը միջազգային ասյաններում եւ դատապարտել ոճրագործին ու նրա մեղսակիցներին.

- Թուրքիայի կողմից բռնագրավված Արեւմտյան Հայաստանի հողերը վերադարձնել իր տիրոջը հայ ժողովրդին.

- Վերացնել Թուրքիայում ապրող ազգերի ի մասնավոր հայության դեմ ուղեգրվող խտրականությունն ու ճանաչել նրանց իրավունքները.

- Անհապաղ դադարեցնել Թուրքիայի տոթիհիսական վարչակարգի կողմից քուրդ ժողովրդի սպանդը եւ առանց որեւէ նախադայմանի բրական զորք դուրս բերել Իրաքից.

- Շրջանի ժողովուրդների միասնականությունը Թուրքիայի, սիոնիստական վարչակարգի եւ նրանց դաշնակցի ամերիկայի մշակութային եւ զինվորական հարձակումների դեմ.

- Կանխել հայոց դատմամշակութային կոթողների ավերումը բռնագրավյալ հողերում»:

Մոսկվայում տեղի ունեցավ երկու հուշ-երեկո՝ նվիրված Հայոց ցեղասպանությանը

Ապրիլի 24 ին Մոսկվայում կայացավ Հայոց ցեղասպանությանը նվիրված երկու հուշ-երեկո, որոնցից մեկը կազմակերպել էր Հանրաբարեգործական հայկական ասոցիացիան, իսկ մյուսը Մոսկվայի հայկական բոլոր մյուս կազմակերպություններ միասին: Վերջին միջոցառումներ ներկա էին Մոսկվայի իշխանությունների եւ ռուս ուղղափառ եկեղեցու ներկայացուցիչներ: Ռուսական եկեղեցու մոսկովյան հայրապետության արտաքին հարաբերությունների բաժնի նախագահի տեղակալ, վարդապետ Յեղիսանը ջերմ խոսքերով դիմեց Գորկու անվան վտր գեղարվեստական թատրոնի դահլիճում հավաքված մոտ 2000 հայերին: Նա ասաց. «Մեծ Ռուսաստանը եղել է, կա եւ մնալու եղբայրական հայ ժողովրդի հետ միասին»: Հայերի ցեղասպանությանը Յեղիսանը որակեց որպես մարդկության մեծ ողբերգություն:

ԵՏ

ՀԱՄԱՌՈՏ

Դիտրիխ Շոեռլինգը դիտորդ ԼՂՀ ԳԽ ընտրություններում

ՍՏԵՓԱՆԱԿԵՐՏ, 25 ԱՊՐԻԼ, ՍՆԱՐԲ. Գերմանիայի Բունդեսթագի ազդեցիկ պատգամավոր, սոցիալ դեմոկրատական կուսակցության ղեկավարներից մեկը՝ Դիտրիխ Շոեռլինգը մեկնեց ապրիլի 30 ին ԼՂՀ խորհրդարանական ընտրություններին ներկա լինել որպես անկախ դիտորդ: Այդ մասին Սնարին հայտնեց ԼՂ «Հելսինկյան նախաձեռնություն 92» կոմիտեի կոորդինատոր Կարեն Օհանջանյանը:

Դիտրիխ Շոեռլինգը հայտնի է Ղարաբաղի հակամարտության խաղաղ կարգավորման ուղիների որոնմանն ուղղված եռանդուն գործունեությամբ: Նա այս տարվա մարտին Բոնում Ղարաբաղին նվիրված միջազգային խորհրդաժողովի նախաձեռնողն էր: Ավելի ուշ Բունդեսթագը դրա արդյունքների հիման վրա հատուկ բանաձեւ ընդունեց Ղարաբաղի հարցի առթիվ:

Վանաձոր. «Տիրը» կհովանավորի տաղանդավորներին

Վանաձորի քաղաքապետարանի կողմից գրանցում ստացավ «Տիր» բարեգործական հիմնադրամը: Ինչպես տեղեկացանք հիմնադրամի նախագահ, մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, թիվ 3 կրթօջախի տնօրեն Արամ Ծատուրյանից, «Տիրը» կստեղծի տաղանդավոր, բացառիկ ընդունակություններ ունեցող երեխաներին: Վերջիններիս ընտրությունը կկատարի քաղաքի մշակույթի, գիտության, սպորտի հայտնի գործիչներից կազմված հանձնաժողովը: Առաջին մրցույթը տեղի կունենա մայիս ամսին:

Ս.Ա.

ԱՆՎԵՐՋԱՆԱԼԻ ԵՐԲ

Անվերջանալի երթը Ծիծեռնակաբերդ

Անցած երկու օրերին խմբագրություն զանգահարեցին բազմաթիվ ընթերցողներ՝ իրենց բողոքը արտահայտելու ապրիլի 24 ին Ծիծեռնակաբերդում դեռ մի հավերժական կրակ երթի անկազմակերպ լինելու առթիվ: Նրանցից շատերն իրենց զարմանքը հայտնեցին մեծ թվով ոստիկանների առկայության պայմաններում երթի անկանոնության եւ երկար սպասումների կապակցությամբ: Գրի առանք եւ առանձնացրեցինք այդ հեռախոսազանգերից մեկը, որի բովանդակությունը գրեթե նույնական է մյուսների հետ: «Չկա հայ ընտանիք, գերդաստան, որ նահատակներ չունենա 1915 թվականի ցեղասպանության: Այս տարի էլ, ապրիլի 24 ին, առիթ ունեցանք մասնակցելու Մեծ եղեռնի զոհերին նվիրված Ծիծեռնակաբերդի հուշահամալիրում կայացած «միջոցառմանը»: Այդ օրը, առավոտյան, անվճար կարող էիք հասնել հուշահամալիր եւ կորցնել ձեր երեխային կամ այցելելով բանգարան՝ ուշագնաց լինել, ընչահեղձ լինել ամբոխի մեջ, տարել կանաչ խոտը, կոտրել ծիրդերը... Մի խոսքով՝ ազատ կարող էիք անել ամեն ինչ, բացի հուշահամալիրին մոտենալուց: Այն լավ էր կազմակերպված կազմակերպիչների համար, քանզի նպատակը պարզ էր, ամեն ինչ անել, որ մյուս տարի հանկարծ ցանկություն չառաջանա նորից այցելելու Ծիծեռնակաբերդ»:

Հարգելի միմյանց աշխատանքը

ՀՀ ԱԱՊՎ Հասարակայնության եւ մամուլի հետ կապերի ծառայությունից հրատարակության խնդրանքով ստացել ենք հետեւյալը, որը ներկայացնում ենք նույնությամբ:

Ս. թ. ապրիլի 26 ին «Ազգ» թերթում հրապարակվել է «Կամայականություն ԻՏԱՌ ՏԱՍՍ ի թղթակցի նկատմամբ» հոդվածը, որտեղ նկարագրվում է ՀՀ ԱԱՊՎ աշխատակցի կողմից վերոհիշյալ գործակալության թղթակցի նկատմամբ թույլ տված, իր կարծիքով, անվայելուչ վերաբերմունքի մասին:

Նշենք, որ պրն Տ. Լիլոյանը այդ կապակցությամբ դիմել է նաեւ ՀՀ ԱԱՊՎ ղեկավարությանը:

Իրոք, ս. թ. ապրիլի 21 ին ՀՀ ԳԱԱ Նիստերի դահլիճում գումարված միջազգային գիտաժողովի անցկացման անվտանգության խնդիրը դրված էր ՀՀ ԱԱՊՎ ի վրա, որը կազմկոմիտեի կողմից խիստ ցուցմունք էր ստացել ուշացողներին ներս չթողնելու մասին: Այն պես էր ստացվել, որ մի շարք ուշացած լրագրողներ եւ գիտաժողովի մասնակիցներ ստիպված սպասում էին ընդմիջմանը: Ի տարբերություն նրանց՝ 18 հոգի ուշացած Տ. Լիլոյանը փորձում է մտնել նիստերի դահլիճ, որի հետեւանքով տեղի է ունենում անցանկալի միջադեպ ՀՀ ԱԱՊՎ ի աշխատակցի հետ, որը կատարելով իր պարտականությունները նրան արգելում է դահլիճ մտնել:

Հավանաբար, հանդիպումներում ոչ սկսնակ լրագրող Տ. Լիլոյանը պետք է իմանար, որ նման միջոցառումների ժամանակ հատուկ ծառայության մարմինների աշխատակիցները հատկապես կատարում են իրենց պարտականությունները եւ կարիք չկար միջադեպ առաջացնելու առիթ տալ:

Ելնելով վերոհիշյալից, մեր լրագրողներից պետք է խնդրել, որ նրանք գնահատեն այնպես ինչպես իրենք են կատարում իրենց աշխատանքը, այնպես էլ հատուկ ծառայության աշխատակիցները կատարում են իրենց ծառայողական պարտականությունները:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ ԱՅՍՏԱՍԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ
Հրատարակության է տալիս
Գերագույն եւ հրատարակիչ
«Ազգ» թերթի հիմնադիր խորհուրդ
Երեւան 375010, Հանրապետության 47
Խուզ 562941, AT&T (7 8852) 151065,
e-mail INTERNET: azg2@arminco.com
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱԼԵՔՍԵՆ / հեռ. 521635
Տնօրեն
ՍՍՐԳԻՍ ՍՍՐԳՍԵԱՆ / 562863
A STYLE հանձնակարգային
ծառայությունն / 581841
Ոճը եւ տարածները ՊՈՒԵՆ ՂԱԼԱԲԵԱՆԻ
Apple Macintosh
հանձնակարգային շարվածքը
«Ազգ» թերթի
LIBERAL DEMOCRATIC NEWSPAPER
Editor
H. AVEDIKIAN / phone: 521635
47 Hanrapetoutian st.
Yerevan, Armenia, 375010

digitised by A.R.A.R.@

տեղական

ԵՊԵՌԼ-80

Գուրգեն Սարգսյան. «Զորյան հաստատությունը կշարունակի աջակցել հայրենիքին»

«Յեղասպանության հարցեր» միջազգային գիտաժողովում Զորյան ինստիտուտի կողմից հայտարարությամբ հանդես եկավ այդ հաստատության տնօրեն եւ հովանավոր Գուրգեն Սարգսյանը: Նշելով, որ ինքը ցեղասպանության վերապրողների զավակն է, Գուրգեն Սարգսյանը վերհիշեց իր ոտքերի ու ծնողների անցյալը: Նշելով, որ իր հայրը փրկվել է քանի որ մեծ հորքուրմ գործընկերը վաճառական Հաջի Խալիլն իր հարկի տակ թաքցրել է իր 7 ազգակիցների, դրանով ու կերակրել նրանց, վտանգի ենթարկելով իր անձը եւ ընտանիքը: Հետագայում, թե Հալեպում ու Բեյրութում, թե Ամերիկայում բուրմ վաճառականի կերդարը մնացել է նրա հիշողության մեջ:

«Ճշմարտությունը գտնելու եւ այն ուրիշների հետ բաժանելու բուռն փափագը մղեցին ինձ դատանելկության օրերի ընկերոջս հետ միասնաբար հիմնելու Զորյան հաստատությունը, որ ժամանակակից հայ իրականության մասին վավերագրեր հավաքելն ու վերլուծելը եղավ մեր նպատակակետը: Մեր աշխատանքն ընդգրկեց երեք գլխավոր նյութեր: Առաջինը ցեղասպանությունն էր, որ հինավուրց ցեղի ամբողջական բնաջնջման ծրագիրն էր: Երկրորդը սփյուռքն էր, որ դիպաս հետեւանքն էր առաջինի: Իսկ երրորդը հայրենիքը, որ ազատ, անկախ Հայաստանի երազն արդեն այսօր սկսել է վերածվել իրականության: Ուրախ եմ, որ կազմակերպության առաջին որվագծային ցաղափարը տվեց ընկերս, դոկտոր Միհրայր Լիզարիսյանը: Երկուսս, դոկտորներս Կարապետ Գորգյանի եւ Նորա Ներսիսյանի հետ մասնակից եղանք այս գաղափարի ստեղծմանն ու զարգացմանը, որն ավելի ուշ շոշափելի իրականություն դարձավ:

Եւ այսպես, 1982 թ-ին մենք սկսեցինք նյութական միջոցներ հաստատել մասնագիտացած անձանց, վավերագրեր հավաքելուն, վերապրողների հուշերը տեսագրելուն, սեմինարներ ու ժողովներ կազմակերպելուն: Երբ ձեռնարկեցինք այս գործը, ոչ մեկս չէր կարող նախատեսել, թե Հայաստանի հետ ինչպիսի գործակցություն պիտի ունենայինք: 1965-ի Երեւանի մեջ կայացած ցույցերը եւ Ծիծեռնակաբերդի հուշակոթողը նկան հաստատելու, որ Հայաստանը նույնպես կիիշի բուրի կողմից մեզ բնաջնջելու սադայելական փորձը: Բայցեւայնպես, Զորյան հաստատությունից որեւէ մեկը չէր հանդգնի երազել, թե այդ ցույցերի 30-ամյակին մենք այստեղ այսպիսի գիտաժողովի պիտի ներկայանանք, թե Ամերիկայում բուրմ վաճառականի կերդարը մնացել է նրա հիշողության մեջ:

«Ճշմարտությունը գտնելու եւ այն ուրիշների հետ բաժանելու բուռն փափագը մղեցին ինձ դատանելկության օրերի ընկերոջս հետ միասնաբար հիմնելու Զորյան հաստատությունը, որ ժամանակակից հայ իրականության մասին վավերագրեր հավաքելն ու վերլուծելը եղավ մեր նպատակակետը: Մեր աշխատանքն ընդգրկեց երեք գլխավոր նյութեր: Առաջինը ցեղասպանությունն էր, որ հինավուրց ցեղի ամբողջական բնաջնջման ծրագիրն էր: Երկրորդը սփյուռքն էր, որ դիպաս հետեւանքն էր առաջինի: Իսկ երրորդը հայրենիքը, որ ազատ, անկախ Հայաստանի երազն արդեն այսօր սկսել է վերածվել իրականության: Ուրախ եմ, որ կազմակերպության առաջին որվագծային ցաղափարը տվեց ընկերս, դոկտոր Միհրայր Լիզարիսյանը: Երկուսս, դոկտորներս Կարապետ Գորգյանի եւ Նորա Ներսիսյանի հետ մասնակից եղանք այս գաղափարի ստեղծմանը ու զարգացմանը, որն ավելի ուշ շոշափելի իրականություն դարձավ:

Եւ այսպես, 1982-ին մենք սկսեցինք նյութական միջոցներ հաստատել մասնագիտացած անձանց, վավերագրեր հավաքելուն, վերապրողների հուշերը տեսագրելուն, սեմինարներ ու ժողովներ կազմակերպելուն: Երբ ձեռնարկեցինք այս գործը, ոչ մեկս չէր կարող նախատեսել, թե Հայաստանի հետ ինչպիսի գործակցություն պիտի ունենայինք: 1965-ի Երեւանի մեջ կայացած ցույցերը եւ Ծիծեռնակաբերդի հուշակոթողը նկան հաստատելու, որ Հայաստանը նույնպես կիիշի բուրի կողմից մեզ բնաջնջելու սադայելական փորձը: Բայցեւայնպես, Զորյան հաստատությունից որեւէ մեկը չէր հանդգնի երազել, թե այդ ցույցերի 30-ամյակին մենք այստեղ այսպիսի գիտաժողովի պիտի ներկայանանք:

«Մենք կհավատանք, որ այսօր հանդեպ, եւ վերջին կհաստատենք, որ «Զորյանը» կենա նվիրված իր հանձնառություններին հովանավորելով մասնագիտական ուսումնասիրություններ եւ վերլուծումներ, բացատրելով կարծիքների անկաշկանդ փոխանակություն եւ ազատ հետազոտություն, աղբյուրների հրատարակություն»:

Այնուհետեւ Գուրգեն Սարգսյանը խոսեց սփյուռքի դերի մասին, այն համարելով մի մասնիկը ազգի, եւ թե ոչ այս պետության, եւ հույս հայտնեց, որ սփյուռքը իր մասնակցությունը կբերի պետականության հզորացմանն ու զանազան կառույցների ամրապնդմանը:

«Մենք կհավատանք, որ այսօր

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսանողությունը պատրաստ է պայքարելու իր իրավունքների համար

Ուսանողական ութ կազմակերպություններ՝ «ԵՊՀ ուսանողական խորհուրդ», «Ուսանողներն ընդդեմ բռնատիրության» կոմիտե, «Երբ» սոցիալական շարժում, ՀՅԴ «Նիկոլ Աղբալյան» ուսանողական միություն, ԱԺՄ ուսանողական ակումբ, երիտասարդական ակադեմիա («Երակ») բաստերական արվեստի ուսանողական խորհուրդ, ապրիլի 21-ին «Երակի» գրասենյակում կազմակերպված մամուլի ասուլիսում հայտարարեցին «երիտասարդական համերաշխություն» համակարգող խորհրդի ստեղծման մասին:

Երիտասարդական կազմակերպություններին մեկ խորհրդի մեջ միավորողը Հայաստանն ազատ ժողովրդավարական երկիր տեսնելու ցանկությունն է, ինչպես նաեւ մի շարք սկզբունքային խնդիրների շուրջ համատեղ գործելու անհրաժեշտությունը, որոնց մասին վերոհիշյալ կազմակերպությունների ներկայացուցիչները հայտնեցին ասուլիսի ընթացքում: Նախ՝ խորհրդի անդամները հերքեցին Ազգային դաշինքի կողմից «Երիտասարդական համերաշխության» ստեղծման մասին լուրերը, հայտնելով, որ թերեւս նման ենթադրություններին հիմք է տվել ՀՅԴ «Նիկոլ Աղբալյան» միության եւ ԱԺՄ ուսանողական ակումբի՝ խորհրդում ընդգրկվելու հանգամանքը: Մեկ անգամ եւս շեշտվեց, որ իրենց համախմբողը եղել է ընդհանուր գաղափարների եւ ընդհանուր խնդիրների համար պայքարելը:

Խորհրդի անդամներն իրենց բողոքն արտահայտեցին ՀՀ կառավարությանն առընթեր սպորտի եւ երիտասարդության հարցերի պետական վարչության դեմ, որ այն, երիտասարդական լայն խավերի շահերը չներկայացնելով հանդերձ, փչ ջանքեր չի գործադրում իրենց միությունը խափանելու համար, «դրանով արհեստականորեն երիտասարդությանը բաժանելով մենքի եւ դուքի, որն անթույլատրելի է»: Առա ավելացրին. «Մենք իշխանություններին առջեւ վարչությունը արմատաբար վերակառուցելու խնդիր ենք դնում, հակառակ դեպքում կնդասենք երիտասարդական ներկայացուցչական այլընտրանքային մարմնի ստեղծմանը եւ մեր համախմբումը նաեւ դա է նշանակում»:

Խորհրդի բողոքը նաեւ կառավարության կողմից բուհերում քաղաքական բնույթի միջոցառումներն արգելելու որոշման դեմ էր, որն անմիջապես վերացրել էին գիտխորհուրդները: Ինչպես տեղեկացվեց, որոշումը հիմք ընդունելով, բուհերի ղեկավարությունը ձախողման է դատապարտում քաղաքական բնույթի ցանկացած միջոցառում անցկացնելու փորձ, այն ուղեկցելով ուսանողների նկատմամբ կիրառվող պատիժներով՝ նկատողությունից մինչեւ բուհից հեռացնելը: Նման պատժամիջոց է կիրառվել 1993 թ. սեպտեմբերի 9-ին սոցիալական եւ քաղաքական իրավունքների համար ընդվզող համալսարանականների նկատմամբ. բոլոր ակտիվ ուսանողներին նկատողություն է հայտարարվել, իսկ նրանցից մեկին՝ Վարդան Վարդանյանին հեռացրել են համալսարանից:

Նույն մեթոդով են պայքարել նաեւ ապրիլի 19-ին համալսարանի բակում խորհրդի կողմից հրավիրված հանրահավաքի կազմակերպիչների դեմ: Տեղեկացվեց, որ նախապես ինչ որ մարդկանց կողմից անստորագիր գրություններ են ուղարկվել՝ ծեծի սպառնալիքով, ԵՊՀ-ի գիտական քարտուղար Արամ Սիմոնյանը համալսարանի բակում հանրահավաքի անցկացումը արգելելուց բացի, վստահեցրել է, որ իրենց համար մի քանի հարյուր ուսանողների հեռացնելը խնդիր չէ: Նրանց տեղեկություններով, հանրահավաքի խափանմանը միջամտել են նաեւ սպորտի եւ երիտասարդության հարցերով պետական վարչության պետի տեղակալ Իշխան Զաքարյանը եւ «Սեպտեմբերի 21» ուսանողական կազմակերպությունը: «Սեպտեմբերի 21-ը մեզ համար ազգային արժեք է, սակայն կազմակերպությունը իշխող կուսակցության ՀՅՀ-ի նպատակներին ծառայեցնելը եւ նրանց կողմից ղեկավարվելը միանգամայն անընդունելի է», ավելացրին նրանք: Առա միանշանակ հայտարարեցին. «Թեպետ մենք հրաժարվեցինք հանրահավաքից, մեր ընկերներին կրկին չվտանգելու համար, սակայն ուզում ենք տեղեկացնել, որ այսօր կա կազմակերպված ուսանողություն, որը պատրաստ է պայքարելու իր քաղաքական եւ սոցիալական իրավունքների համար եւ ապրիլի 19-ի միջադեպը հենց դրա վկայությունն էր»:

Հանրահավաքը որպես «երիտասարդության համերաշխությունը փաստող մի երեւույթ», իշխանություններից ԱԱՊՎ մեկուսարանում պահվող իրենց ընկերների նկատմամբ արդարադատության պահանջն էր հետաքրքրում եւ ուսանողներին հուզող սոցիալական հարցերի վրա նրանց ուշադրությունը հրավիրելու նպատակներ. «Մեր ընկերներից շատերն այսօր դասի չեն գալիս, որովհետեւ դրամ չունեն»:

Խորհրդի անդամները ուսանողներին հուզող բազում խնդիրների մասին լրագրողների հետ կարծիքների փոխանակումն ավարտեցին «համալսարանը միայն գիտական կենտրոն չէ, այլ նաեւ քաղաքական մտքի ծեւավորման օջախ» նախադասությամբ:

ՍԱՍԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Բլեյանականության «հաղթարշավը» Վանաձորում

Արդեն բազմիցս գրվել է լոռեցիներիս գերհարմարվողականության, գերհանդուրժողականության մասին, որով հաճախ ինքներս մեզ դարձնում ենք գեր...բիրախ:

Այդ էր պատճառը, որ հանրապետության երրորդ քաղաքը «վասակեց», մեղմ ասած, Վանաձոր գյուղական անվանումը, իսկ կենտրոնական գերատեսչությունները անդադար խստականություն են դնում էներգետիկ ռեսուրսների բաշխման ասպարեզում:

Օգտվելով ասիրից, որոշ նախարարներ ու պաշտոնյաներ իրենց «հանձնարեղ» մտահղացումների համար փորձարկաշաշ են ընտրել Վանաձորը:

Դեռեւս մարտի վերջերին լուսավորության նախարարի պաշտոնակատար Ալոյս Բլեյանի այցը Վանաձոր միանգամայն չընդունվեց: Կազմակերպված հանդիպումներին ժամանակ խիստ կարծիքներ արտահայտեցին թե՛ տեղի ղեկավարության, թե՛ մանկավարժության ներկայացուցիչներ: Սակայն, ի վերջո, լուսավորության նախարարությունը գոլեգիայի եւ քաղխորհրդի գործկոմի համատեղ նիստի որոշմամբ պետք է դիմանար եւ որպես առանձին կրթահամալիր գործեն թիվ 20 եւ 25 դպրոցները, իսկ թիվ 14, 18 եւ 19 դպրոցներից պետք է կազմավորվի խնձորուտի կրթահամալիրը:

Բլեյանը նույնիսկ առաջարկեց չսպասել մինչեւ նոր ուսումնական տարին սկսելը:

Ոչ մեկի մտքով էլ չի անցնում, թե ինչպես են թիվ 25 դպրոցի շենքում տեղավորվելու 1708 աշակերտներ, ավելի մեծ թվով՝ թիվ 14 դպրոցի շենքում (Խնձորուտի աղազա կրթահամալիրի «զոհերից» միայն այդ դպրոցն ունի շենքային պայմաններ), կամ ինչպես են երեխաները հաղթահարելու երկար ճանապարհը: Թիվ 14 դպրոցը ժամանակին ռուսական է եղել եւ այժմ էլ դեռեւս ունի ռուսական 7-10-րդ դասարաններ: Ինչո՞ւ է իրականացվելու Բլեյանի ծրագիրը նրանց վերաբերյալ: Կամ ինչո՞ւ է լուծվելու արդեն վիճաբանությունների առարկա դարձած Խնձորուտի կրթահամալիրի անվան հարցը, երբ թիվ 18 դպրոցը կրում է դպրոցի հիմնադիր, վասակաբաս մանկավարժ Ազաս Խլղաթյանի անունը, թիվ 14-ը՝ Հովհաննես Շիրազի, իսկ թիվ 19-ը՝ Բաֆֆու:

Չուզենալով քաղաքական պիտակներ կպցնել երեւույթին, ավելորդ չէ նշել, որ թիվ 20 դպրոցի կոլեկտիվը ամենաակտիվն էր մանկավարժների զանգվածային գործադուլների ժամանակ:

Եւ, ի վերջո, չէ՞ կարելի արդյոք էքսպերիմենտը փորձել Տարոն նորակառույց բաղամասում, որ ամեն ինչ նոր է ձեւավորվում եւ ժամանակակից պահանջներին համապատասխան կրթօջախներ են կառուցված:

Ինչեւէ, լոռեցիական հանդուրժողականության հիշյալ դրսեւորումը խառնաշփոթ ու դժգոհություն է առաջացրել քաղաքի հինգ դպրոցների մանկավարժական կոլեկտիվներում, մանավանդ, որ կազմավորվող կրթահամալիրների տնօրենների նշանակելու է լուսավորության նախարարությունը: Իսկ սկզբունքը, ինչպես միշտ, կլինի անձնական նվիրվածությունը (վերջին 4 տարվա ընթացքում մենք դրանում համոզվել ենք):

Վանաձորցին, դեռեւս ուշի չեկած վճարովի դպրոցների համակարգին անցնելու Բլեյանի ծրագրից, նոր անակնկալի եկավ դասագրքերի բաժանորդագրության լուրից:

Բլեյանականության «հաղթարշավը» Վանաձորում բերի կլիներ, եթե «պարսկական գրիպ» կոչվող համաճարակի պատրվակով չփակվեին քաղաքի երեք տասնյակից ավելի դպրոցները, որոնցում այդպես էլ չկայացան ցեղասպանությանը նվիրված միջոցառումները:

Հայտնի է, որ «պարսկական գրիպը» տարածված է ողջ հանրապետությունում: Ինչո՞ւ պատահեց, որ միայն Վանաձորցի դպրոցականները կորցրեցին իմունիտետի հատկությունը:

Մանավանդ, որ քաղաքի սանիտարական կայանի որոշմամբ դպրոցները պետք է փակվեին ապրիլի 14-19-ը: Իսկ այդ որոշումն անհայտ պատճառներով իրացվեց մեկ շաբաթ ուշացումով:

Ի դեպ, այդ ժամանակաընթացքում քաղաքում գործել են բոլոր մանկապարտեզները, մի՞թե գրիպը «շրջանցում» է նախադպրոցական տարիքի երեխաներին:

Ո՞նն է լինելու պարոն Բլեյանի հերթական քայլը Վանաձորում, ոչ ոք չգիտե:

ՄԱՆՈՒԱԼ ՄԻՍԿԱՐՅԱՆ
Վանաձոր

Հարավսլավացի 7 օդաչուների հուշարձանը պատրաստ կլինի դեկտեմբերի 12-ին

1988 թ. Սպիտակի երկրաշարժի օրերին Հայաստան առաքվող հարավսլավական ժողովրդի օգնությունը տեղ հասցնելիս ավիավթարի ենթարկված 7 օդաչուների հիշատակին ՀՀ արդյունաբերության նախարարության Պոլիպլաստ գործարանի միջոցներով կառուցվում է հուշարձան Համալիր՝ Վաղարշապատում Արմավիրի խճուղու վրա կանգնեցվող այս համալիրի բացումը տեղի կունենա վարի 7-ից տարելիցի օրը դեկտեմբերի 12-ին:

Շինարարության նախաձեռնող գործարանի տնօրեն Իշխան Թորոսյանի վկայությամբ, հուշարձանը կառուցվում է ի նշան հայ եւ սերբ ժողովուրդների բարեկամության հավերժության: Տնօրենը ծրագրել է նաեւ լուծել զոհված օդաչուների ընտանիքներին հուշարձանի բացման արարողությանը Հայաստան հասցնելու խնդիրը:

Բացի այդ, գործարանը ստանձնել է իր հարեւանությամբ գտնվող մանկապարտեզի եւ նույնական դպրոցի հովանավորությունը: Իրականացնում է բոլոր շինարարական եւ վերակառուցողական աշխատանքները. լուծում սենյակներով ապահովվածությունը վերաբերող հարցեր: Յուրաքանչյուր օր գործարանի ճաշարանում բնվում է 40 կգ հաց, որը եւ առաքվում է մանկապարտեզներին: Գործարանի տարածքում պահվող կովերից ստացվող բարձրակարգ նույնպես բաժին է հատկացվում մանկապարտեզի մանուկներին: Հաճախ մանկապարտեզներին տրվում է միս եւ այլ մթերքներ: ԵՏ

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
«ՍԻՓԱՆ»
փոքր ձեռնարկությունը լուծարվում է:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ
Շտապ վաճառում եմ 3-4 սենյականոց բնակարան կամ առանձնատուն մշտական ջրով եւ հոսանքով:
Քանգահարել
280457, 567026

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

ԵՂԵՌԱ-80

Ցեղասպանության հարցում երկխոսությունն անհրաժեշտ է

Գտնում է թուրք պատմաբան Թաներ Ակչամը

– Պարոն Ակչամ, հայերի ցեղասպանության հարցում թուրք ազգայնամտության մեջ ասվա տեսակետները բոլորիս վաղուց հայտնի են: Եվ տեսա առաջին անգամ մի թուրք գիտնական դուրս է գալիս ազատնական վարիածի շրջանակներից և փորձում է բաղդատական վերլուծման ենթարկել ցեղասպանության դատապարտելու ու նրա հետևանքները թուրքական ազգայնականության ձևավորման գործում: Ինչ՞ ձեզ դրդեց դիմել այդ քայլին:

– 1988-ին, երբ ես աշխատանքի անցա Հանբուլի տեղական հետազոտությունների ինստիտուտում, ան չափ այժմեական էր Թուրքիայում բանավարկությունների նկատմամբ խոսք բացումը: Ինձ ուզում էր դրանում ներգրավել Հանբուլի Գրիգորյան ազգային ինստիտուտի ձեռնարկությունը: Ես ասացի, որ ես նրանց «հեռացող ծայրն եմ», այսինքն կասարը:

Ցեղասպանության հարցերին նվիրված երեսնյան միջազգային գիտաժողովը մեզ վերջապես հնարավորություն տվեց մոտիկից ճանաչել Համբուրգի սոցիալական հետազոտությունների ինստիտուտի գիտաբանական հարցը: Գրքի հեղինակ, թուրք հետազոտող Թաներ Ակչամին: Գրքի առաջին թարգմանությունը Մեծ Եղեռնի 80-ամյակի նախաշեմին (տպագրվել հեղինակի բարգմանությամբ) լույս տեսավ Մոսկվայում: Հեղինակը մանրամասն իրականությունների հարուցած խոչընդոտների դաստիարակության այն սերունդին, որը արդեն հասասում էր սոցիալիստական գաղափարներին և 70-ական թթ. ակտիվ մասնակցություն է ունեցել Ասիա շարժմանը: Ենթարկվելով հալածանքների: Ներկայացնենք գիտաժողովի ավարտից հետո նրա հետ տեղի ունեցած հարցազրույցը:

– Վերջին տարիներին Թուրքիայում հրատարակվեցին մի շարք աշխատություններ, որոնք անմիջականորեն կամ կողմնակիորեն անդրադառնում են հայերի ցեղասպանությանը: Կան առանձին հոդվածներ... Կարծեր թե Թուրքիայում ձեր առած բանավեճի համար որոշակի հող նախապատրաստված է: Քանի որ թուրքական իշխանությունները այս հարցում խոչընդոտներ չեն ստեղծում (բացառությամբ մի քանի դեպքի), կարելի՞ է ենթադրել, որ թուրքական դիտությունը նույնիսկ հեռանում է նախապաշարմունքներից:

– Ինչքան ինձ հայտնի է, նման հարցերում դիտությունների մոտեցումը բավական դրական է: Նրանց համար ամենից կարևոր ցեղասպանության ճանաչման հետևանքային գործնական հետևանքներն են: Ինձ թվում է, որ Թուրքիայի իշխանությունները այս հարցի շուրջ լրջորեն մտածելիս կանգ են առնում երկու դրսի վրա.

ա) արդյոք ցեղասպանության շուրջ խոսակցությանը կհետևի՞ սոսինասների փոփոխություն դահանջը (կրկին մեզնից հող կդատանա՞ն, թե ոչ).

բ) կարո՞ղ են նյութական փոխհատուցում դահանջել: Պահանջել ի՞ նից իրավունքների վերականգնումը և այլն: Դրանց կողքին, նման հարցերում դիտությունների ընդունելիությունը հանրային կարծիքը: Մի բան, որ Թուրքիայում դրսևորում է: Այսինքն, եթե հանրային կարծիքը հվեարկի հայերի ցեղասպանության ճանաչման և այդ հարցի շուրջ բանավեճի ծավալման օգտին, կառավարությունն ավելի հանգիստ կարող է որոշում կայացնել: Իմ կարծիքով, ցեղասպանության ճանաչման ճանապարհին գլխավոր արգելքը ոչ թե դիտությունն է, այլ հասարակությունում խորը արմատներ գցած բնամանոր հայերի հանդեպ, ինչը օգտագործվում է նաև դիտության կողմից: Մեկը սնուցում է մյուսին: Հետևաբար մեր դարտականությունն է նոթասել նման հանրային կարծիքի ձևավորմանը:

– Անկախության նվաճումից հետո Հայաստանի Հանրապետությունը բնդունում են հայերի ցեղասպանության փաստը, գուցե և խուսափելով այդ տերմինն օգտագործելուց:

– Դժվար է այդ մասին դատել, գտնվելով արտասահմանում: Սակայն ինձնին խոսում է այն փաստը, որ մինչև այժմ ոչ ոք ինձ չի նախատել կասարած հայտարարության համար և չի վիճարկել իմ բնգեի ճշմարտությունը: Ընդհակառակը, ամեն տեղ ինձ ուշադրությամբ լսում են: «Անեմ, ասում են ոմանք, այդ փաստերին ծանոթ չլինի: Ժամանակն է, որ այդ բոլորի շուրջ լայն խոսակցություն սկսվի»: Հանդիպես 1968-ի սեպտեմբերի դասասաս է ամենայն լրջությամբ և անաչառությամբ անդրադառնալ այս խնդրին: Կարելի է ասել, որ ես նրանց «հեռացող ծայրն եմ», այսինքն կասարը:

– Վերջին տարիներին Թուրքիայում հրատարակվեցին մի շարք աշխատություններ, որոնք անմիջականորեն կամ կողմնակիորեն անդրադառնում են հայերի ցեղասպանությանը: Կան առանձին հոդվածներ... Կարծեր թե Թուրքիայում ձեր առած բանավեճի համար որոշակի հող նախապատրաստված է: Քանի որ թուրքական իշխանությունները այս հարցում խոչընդոտներ չեն ստեղծում (բացառությամբ մի քանի դեպքի), կարելի՞ է ենթադրել, որ թուրքական դիտությունը նույնիսկ հեռանում է նախապաշարմունքներից:

– Ինչքան ինձ հայտնի է, նման հարցերում դիտությունների մոտեցումը բավական դրական է: Նրանց համար ամենից կարևոր ցեղասպանության ճանաչման հետևանքային գործնական հետևանքներն են: Ինձ թվում է, որ Թուրքիայի իշխանությունները այս հարցի շուրջ լրջորեն մտածելիս կանգ են առնում երկու դրսի վրա.

ա) արդյոք ցեղասպանության շուրջ խոսակցությանը կհետևի՞ սոսինասների փոփոխություն դահանջը (կրկին մեզնից հող կդատանա՞ն, թե ոչ).

բ) կարո՞ղ են նյութական փոխհատուցում դահանջել: Պահանջել ի՞ նից իրավունքների վերականգնումը և այլն: Դրանց կողքին, նման հարցերում դիտությունների ընդունելիությունը հանրային կարծիքը: Մի բան, որ Թուրքիայում դրսևորում է: Այսինքն, եթե հանրային կարծիքը հվեարկի հայերի ցեղասպանության ճանաչման և այդ հարցի շուրջ բանավեճի ծավալման օգտին, կառավարությունն ավելի հանգիստ կարող է որոշում կայացնել: Իմ կարծիքով, ցեղասպանության ճանաչման ճանապարհին գլխավոր արգելքը ոչ թե դիտությունն է, այլ հասարակությունում խորը արմատներ գցած բնամանոր հայերի հանդեպ, ինչը օգտագործվում է նաև դիտության կողմից: Մեկը սնուցում է մյուսին: Հետևաբար մեր դարտականությունն է նոթասել նման հանրային կարծիքի ձևավորմանը:

– Անկախության նվաճումից հետո Հայաստանի Հանրապետությունը սկսեց իր արտաքին քաղաքականության կոնցեպցիան, որի կարևոր բաղադրիչներից է բնականոն, բարեկամական հարաբերությունները հարևան երկրների, այդ թվում Թուրքիայի հետ: Առաջարկվում էր, առանց դատամարդասական հարցերը շուտափույթ, ժամանակ առնելով հարևանությունների համագործակցության: Դատական հարցերի, հատկապես ցեղասպանության հարցի արծարծումը բողնել գիտական շրջանակներին...

– Կարծում եմ, դա շատ խելացի մոտեցում է: Բանն այն է, որ թե Թուրքիայում, թե արտասահմանում հաղասական ուժերն ու իշխանությունները հետաքրքրվում են նման խնդիրներ ծասաբերելով ի՛ նից հաղասական շահերին: Երբ իշխանությունները ասում են, որ ինչ-որ բան տեղի ունեցավ 80 տարի առաջ, դրանք ասում են ինչպես հանրությունը, այնպես էլ ներկայացվում: Թուրքական կողմի բացակայությունը մեծ բերություն է: Չգիտեմ, ինչքանով ինձ կհաջողվի, սակայն ուզում եմ նախանձենք հայ բարեկամ հասասանդ հանձնաժողովների ստեղծումը, որն էլ սկիզբ կդնի անմիջական երկխոսության: Ըստ իս, սակայն ամենահրատապ հարցը դա է:

– Կարծում եմ, մեր բնդհանուր խնդիրն է դա. հայ և թուրք դասմաբաններին նույն սեղանի շուրջ հավաքել: Դա, անշուշտ, առաջադիմության կլինեն: Բնարկի, չեն բացառվում նաև բացու փոխադարձ հարվածներ սեղանի տակից...

– Դրան դեմ է դասրաս լինել, որովհետև դժվար թե կարողանանք 80 տարիների ընթացքում ձևավորված նախապաշարմունքներ հաղարարել մի քանի հանդիպումների ընթացքում: Ես զգում եմ, որ նման հանդիպման ժամանակ նախ դեմ է ընդհանուր լեզու գտնել ինչ-որ հարցի շուրջ: Դիտական բանավեճերում յուրաքանչյուր տերմին գործածվում է որոշակի իմաստով: Իսկ մենք 80 տարի նույն տերմիններին տարբեր իմաստներ ենք հաղորդել: Նշանակում է, նախ դեմ է գիտական ընդհանուր լեզու ստեղծել և խնամ ուշադիր լինել այս հարցում: Դեռ ճանաչարեի սկզբին ենք:

– Դրեն, Ակչամ, մենք իրոք ընդհանուր դասմություն ունեցող երկու ժողովուրդների ներկայացուցիչներ ենք: Պարզ է, որ այդ դասմության մեջ կան բեսեր, բեսեր սոցիսակ էջեր: Դժբախտաբար գերակշռում են սեսերը: Ես որոշեցի ձեզ հետ այս հարցազրույցը վարել ոչ միայն այն դասճառով, որ դուք անաչառ մոտեցում եք գտնում մեր դասմությանը և ֆենոդասական վերլուծման ենթարկում հայ-թուրքական հարաբերությունների ամենամասյալ էջը, այլ նաև այն դասճառով, որ առաջ դատության տեր մի թուրք դասմաբան եք: Նման երկխոսությունը միշտ էլ ողջունելի է: Ես կարծում եմ, որ դասմաբանների երկխոսությունը խիստ օգտակար կլինեն, երբ նույնիսկ նուսնք տրամաբանորեն հակադիր տեսակետներ ներկայացնեին:

– Ուզում եմ ընդգծել կարևոր մի դասի: Այն վերաբերում է հայերի և հրեաների ցեղասպանության տարբերությանը: Հրեաների դեպքում ցեղասպանությունն իրականացրել է իր ժողովրդի աջակցությունը վայելող դետությունը: Ժողովուրդն անմիջական մասնակցություն չի ունեցել: Դետությունը գործնականում ես իր բյուրոկրատական մեխանիզմի օգնությամբ իրականացրել է: Նա խաղաս մշակված և ֆառոված մի գաղափարախոսություն: Իսկ հայերի ցեղասպանությանը անմիջական նորեն մասնակցել են ժողովրդական զանգվածներ: Դա տեղի է ունեցել երկու ձևով: Առաջինի դեպքում ժողովուրդը գյուղացիությունը, գեղերը մասնակցել են հայերի բնաջնջմանը թալանի և հարստության ձեռք բերելու նպատակով: Երկրորդ դեպքում, ինչը գավոր շատ սասի մասնասիակ է, այդ մասնակցությունն արտահայտվել է առանձին հայերին վերկելու տեսքով: Երբ սասի մասնասիակ չլիներ, վերադրած խաղերի բերը շատ ավելի մեծ կլիներ: Օրինակ կան դասմություններ այն մասին, որ Վերջնում հրեր վարկ են ստանվազն 20-30 հազար հայերի: Ուզում եմ ասել, որ մեզ մոտ դեսության ու ժողովրդի միջև չի եղել այն սեռ զաղափարական կապը, ինչ Գերմանիայում: Դրա համար էլ մենք, անկախ բոլոր դդրերությունների, շատ ավելի հեշտ կարող ենք հայ բարեկամ երկխոսության սկիզբը դնել. հան դա արեցին զարմանալիորեն ու հրեաները: Մեր դեպքում դասմությունը մեզ հնարավորություն է տալիս առաջադիմ ստեղծել այսօրվանից բոլորովին տարբերվող դրական հարաբերություններ: Իմարկն առանց մոռանալու անցյալը:

– Չե՞ք կարծում, որ դասմական չլուծված խնդիրները կարող են խանգարել Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների զարգացմանը:

– Արդեն խանգարում են և չեմ կարծում, որ հարաբերություններն ուվելի վաս վիճակում լինեն, հան այսաս: Երբ ինչ-որ արտաքոց դեպքեր չլինեն, կարծում եմ, որ ընդհանուր միտումը հարաբերությունների դրական զարգացման օգտին է:

– Դրեն, Ակչամ, կարո՞ղ եմ ես դրանք զարգանալ անցկացնել Առաջին աշխարհամարտին հայերի նկատմամբ կիրառված և այսաս դեպքերի նկատմամբ կիրառվող հարաբերակցության միջև:

– Այո, կարող եմ: Բնարկի, բացասյալ ցեղասպանության եղանակը: Իմ թեզիսը այս հարցում հետևյալն է. Անատոլիայում դեռ շատ նկատվում է ազգերի ձևավորման գործընթացը, ինչը արդիականացման բնական հետևանքն է: Շատանակ վում է թուրք ազգի ձևավորման գործընթացը: 20-դ դարի սկզբում այն ընթացավ այլ ուղով: Անատոլիայի մուսուլմանական հանրությունները սեռ կոսխ հրաց միջև գոյություն ունեցող բոլոր հակասություններից. լեգ հանար ուժերով հիսատիս հանձնեցին Անատոլիայից հեռացին: Ցեղասպանությունն այդ առանձնան գործընթացի գագաթնակետն է: Այսօր ազգերի ձևավորման գործընթացը բնականոնել է երկրորդ փուլ: Երբ կրոնական ընդհանրությունը դադարում է միացնող գործոն լինելուց և մասսսնական ժողովուրդներ սկսում են իրար հետ ընդհանրվել: Ցանց կա Անատոլիան գործնել սատ Միջագետք: Իսկ թուրքերը, որոնց գերիշխող սատ, ձգտում են ազգի ձևավորման գործընթացն ավարտել վերջ տալով հրեական ազգային գոյությանն Անատոլիայում: Այս սասնով զարգանալու, անկասկած, կան: Սակայն ես չեմ կարծում, որ հրեաի դեպքում գործ կնասնի ցեղասպանության: Դա հնարավոր չէ ավարտի ներկայիս վիճակի. Թուրքիայի ներսում ժողովրդավարական ուժերի ուսկայության, ինչպես նաև բանվող ուժերի հարաբերակցության դերի դեպքում երբեմնից սարբեր լինեն ոչ դասճառով: Դետությունը վերջում անխուսափելիորեն դիմելու է հրաց կան հարցը հաղարակիր և ժողովրդավարական ուղիներով լուծելու միջոցին: Այսօր Թուրքիայի բնակչության 80 տոկոսը ընդունում է, որ հրական հարցը բոլի ուժով լուծելն անհնար է:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՅԱՆ,
Պատմական գիտությունների թեկնածու

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Միջազգային

ԾԻՆԱԿԱՑՈՒԹ

Ռուսաստանը զինում է Ամերիկային

ԱՄՆ-ի նախագահ Բիլ Քլինթոնի Մոսկվա կատարելիք այցի նախօրեին Ռուսաստանի մայրաքաղաքում ընդունվեց աննախադեպ որոշում: Ռուսաստանն ամերիկյան բանակին կվաճառի C 300B գերարդիական հակաօդային եւ հակահրթիռային համալիր:

Բավական լավատեղյակ աղբյուրներից հայտնի է, որ այդ համալիրն իր շարքի զինատեսակներից վերջինն է եւ դրա դիմաց խոստացել են վճարել խոշոր գումարներ: Ցամաքային զորքերի այդ շարժունակ զենիթահրթիռային համակարգը նախատեսված է զորային խմբավորումները մարտավարական եւ օպերատիվ բալիստիկ հրթիռներից, այդ թվում թեւավոր հրթիռներից պաշտպանելու, ինչպես նաեւ ամեն տեսակ օդային նպատակակետերի դեմ պայքարելու համար, ներառյալ «անտեսանելի» օդանավերը: Ըստ որում համալիրը կարող է միաժամանակ հայտնաբերել մինչեւ 200 նպատակակետ, միանգամից դրանց վրա ուղղել երկու տեսակի (4,6 եւ 2,5 տոննանոց) մինչեւ 48 հրթիռ 25 մետրից մինչեւ 30 կիլոմետր բարձրությամբ եւ 40-100 կմ հեռավորությամբ: Համակարգը մշակված է «Անբել» նախագծային բյուրոյում (գլխավոր կոնստրուկտորը ակադեմիկոս Վենիամին Եֆրեմովն է):

Եֆրեմովն իր ստեղծած համակարգը համարում է աշխարհում լավագույնը: Համակարգն իրոք եզակի հատկություններ ունի: Օրինակ, դրա հրթիռները կարող են դեղի նպատակակետ բռնելիս ինքնուրույնաբար հեռանալ ամեն տեսակ խոչընդոտներից, իրենց մարտալիցքը փոխադրել հանդիպակաց կամ զուգահեռ թռչող հրթիռի գլխամաս եւ հրթիռի վրա 150 կգ ընդհանուր քաշով ծանր բեկորների հեղեղ տեղալ: Նման հատկություններ չունի ոչ մի համալիր, ներառյալ ամերիկյան «Պետրիոտ»:

Մասնագետները գտնում են, որ անդրօվկիանոսում անհնար է վերարտադրել C 300-ի նմանակը: Դրա համար հարկավոր է ունենալ համապատասխան տեխնոլոգիա: Օրինակ, որքան էլ գնես ճապոնական հեռուստացույցներ, առանց ճապոնացիների մասնակցության անհնար է դրանք արտադրել: Մասնագետները անլուրջ են համարում նաեւ այն ենթադրությունը, թե ռուսական համակարգի կառուցվածքային ինչ-ինչ առանձնահատկություններ հնարավոր է վերարտադրել արդիականացվող «Պետրիոտ» համալիրում: Ռուսաստանցի նախագծողները պնդում են, որ այդ երկու համալիրները միմյանց բնավ չեն համընկնում:

«Իզվեստիա»

Վերջերս լրատվական միջոցները հաճախ են անդրադառնում ԱՄՆ-ի նախագահի այն հրամանագրին, որի համաձայն Իրանը զրկվում է ամեն կրան նավթային ընկերությունների հետ առեւտրական գործարք կնքելու իրավունքից: Այդ հրամանագրի հրապարակումից հետո 90 օր ժամկետ է տրվել Իրանի հետ նավթային պայմանագրեր ունեցող բոլոր ամերիկյան ընկերություններին կատարել պայմանագրերը: Այդ հրամանագրի հրապարակմամբ Վաշինգտոնը վարում է իրականացնել Իրանի նկատմամբ ողեգրած այսպես կոչված «տանձահարման» քաղաքականության բաղկացուցիչ մասերից մեկը:

Նշենք, որ անցյալ տարվա ընթացքում ամերիկյան ընկերությունները Իրանից գնել են օրական 600 հազար տակառ նավթ, որը կազմել է 3 մլրդ. 500 հազար դոլար: Եթե հրամանագրի հրապարակումից հետո Թեհրանն էլ միանա ԱՄՆ-ի պատժամիջոցներին, ապա Իրանն իր նավթի վաճառման համար լուրջ դժվարությունների կհանդիպի: Դա նշանակում է, որ Իրանն օրական 1 մլն. տակառ նավթի համար ոչնչ է նոր շուկա գտնի:

Անշուշտ Թեհրանի նման հայտերի համար Իրանը լուրջ հիմքեր ունի. Քարուն գետի վրա ջրամբար կառուցելու նպատակով նախատեսված վարկի վերսանցումը ձգձգվում է Թեհրանի կողմից: Այդ կապակցությամբ Իրանում լույս տեսնող «Էբրկաար» թերթն իր առաջին 9-ի համարում նշում է, որ OECF-ի շրջանակներում Իրանի Քարուն ջրամբարի կառուցման համար խոստացած 160 մլրդ ին վարկից Իրանն ստացել է ընդամենը 38 մլն. ին. իսկ հաջորդ վճարումները ԱՄՆ-ի ճնշման հետեւանքով չեն իրականացվում:

ԱՄՆ-ին նաեւ հաջողվել է համոզել Թեհրանի Ազգային առաջնորդության զարգացման համար նախատեսված 400 մլն դոլար վարկի մասին ձեռք բերված պայմանավորվածությունը:

Հայտնի է, որ մարտի 15-ին Քլինթոնն ստորագրել է նաեւ ամերիկյան CONOCO նավթային ընկերության եւ ԻԻՀ-ի միջեւ Իրանի նավթի ու գազի պաշարներ ուսումնասիրելու եւ արդյունահանելու նպատակով կնքված պայմանագիրը շեղող հանդերձ մասին հրամանագիրը:

ԱՄՆ-ի տնտեսական պատժամիջոցների շարքին կարելի է դասել նաեւ նավթային կոնսորցիումից Իրանին զրկելը պահելու փաստը:

Իսկ որո՞նք են ԱՄՆ-ի կողմից Իրանին միջազգային անասքնկրությունը սատարելու հնարավորությունից զրկելու անվան տակ կիրառվող «տանձահարման» քաղաքականության հիմնական շարժառիթները:

Իրանի նախագահ Ռաֆսանջանին, վարձելով բացատրել Վաշինգտոնի կիրառած նոր պատժամիջոցները, նշել է, որ ԱՄՆ-ը մտահոգ է Իրանի հզորացումից: Իրանի խորհրդարան նախագծում մի շարք տնտեսական օբյեկտների բացման արարողություններին մասնակցելու ժամանակ ունեցած իր ելույթներից մեկում Ռաֆսանջանին նշել է, որ պատերազմի կրակը մարելուց հետո Իրանում ամենամեծ բարդությունները խոշոր կառույցների ցանցերը, որը եւ անհանգստացնում է ԱՄՆ-ին:

Իսկ Իրանի Մեջլիսի փոխնախագահ, երկրի անվտանգության խորհրդի քարտուղար Հասան Ռոհանին, ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունները խզելու 15-դ տարեդարձի առթիվ Մեջլիսում ունեցած իր ելույթում, վարձելով դատապարտել ԱՄՆ-ի նոր քայլերը, նշել է, որ Վաշինգտոնի կողմից նման քաղաքականություն որդեգրելու պատճառներից մեկն այն է, որ շատով ԱՄՆ-ում քարոզչական արշավ է սկսվել նախագահական ընտրությունների համար եւ էլ ավելի է սրվելու երկու կուսակցությունների մրցակցությունը: Ըստ Ռոհանիի, Իրանից նավթ գնելու վերաբերյալ ԱՄՆ-ի սահմանած արգելքները թե ԱՄՆ-ում, թե Եւրոպայում եւ այլուր մեծ աղմուկ է բարձրացրել, որի պատճառով ԱՄՆ-ն էլ ավելի է հեղինակազրկվել: Անշուշտ, իսլամական հեղափոխության հաղթանակից հետո ԱՄՆ-ում կայացած նախագահական ընտրությունների ժամանակ Իրանի բնման մշտապես եղել է ամենահաստատը, եւ միշտ էլ Իրանի շուրջ կրքեր են բորբոքվել: Սակայն այս անգամ «տանձահարման» քաղաքականության համար կա մեկ այլ շարժառիթ եւս:

Տարածաշրջանային հարցերով զբաղվող գերեն բոլոր քաղաքական մեկնաբանները այն տպավորությունն ունեն, որ Իրանն այսօր, երկրում գտնվող ծանր տնտեսական ճգնաժամի պատճառով, առավել քան երբեւէ խոցելի է դարձել, իսկ ԱՄՆ-ը փորձում է օգտագործել բնձեռված առիթը եւ նշանակետ դարձնել Իրանի «Ալիեւյան գաղտնալսը»:

ԳԵՐՇԱՆ ԱՍԱՐԵՆԱՆ

ՆԱՎԹԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՄՆ-ը մտահոգ է Իրանի հզորացումից

500 հազար դոլար: Եթե հրամանագրի հրապարակումից հետո Նատոյին էլ միանա ԱՄՆ-ի պատժամիջոցներին, ապա Իրանն իր նավթի վաճառման համար լուրջ դժվարությունների կհանդիպի: Դա նշանակում է, որ Իրանն օրական 1 մլն. տակառ նավթի համար ոչնչ է նոր շուկա գտնի:

Անշուշտ Նատոյին նման հայտերի համար Իրանը լուրջ հիմքեր ունի. Քարուն գետի վրա ջրամբար կառուցելու նպատակով նախատեսված վարկի վերսանցումը ձգձգվում է Նատոյին կողմից: Այդ կապակցությամբ Իրանում լույս տեսնող «Էբրկաար» թերթն իր առաջին 9-ի համարում նշում է, որ OECF-ի շրջանակներում Իրանի Քարուն ջրամբարի կառուցման համար խոստացած 160 մլրդ ին վարկից Իրանն ստացել է, ընդամենը 38 մլն. ին. իսկ հաջորդ վճարումները ԱՄՆ-ի ճնշման հետեւանքով չեն իրականացվում:

ԱՄՆ-ին նաեւ հաջողվել է համոզել Նատոյին չեղյալ համարել Իրանի հիմնական առաջնորդության զարգացման համար նախատեսված 400 մլն դոլար վարկի մասին ձեռք բերված պայմանավորվածությունը:

Հայտնի է, որ մարտի 15-ին Քլինթոնն ստորագրել է նաեւ ամերիկյան CONOCO նավթային ընկերության եւ ԻԻՀ-ի միջեւ Իրանի նավթի ու գազի պաշարներ ուսումնասիրելու եւ արդյունահանելու նպատակով կնքված պայմանագիրը չեղյալ համարելու մասին հրամանագիրը:

ԱՄՆ-ի տնտեսական պատժամիջոցների շարքին կարելի է դասել նաեւ նավթային կոնսորցիումից Իրանին զրկելը պահելու փաստը:

Իսկ որո՞նք են ԱՄՆ-ի կողմից Իրանին միջազգային անասքնկրությունը սատարելու հնարավորությունից զրկելու անվան տակ կիրառվող «տանձահարման» քաղաքականության հիմնական շարժառիթները:

Իրանի նախագահ Ռաֆսանջանին, վարձելով բացատրել Վաշինգտոնի կիրառած նոր պատժամիջոցները, նշել է, որ ԱՄՆ-ը մտահոգ է Իրանի հզորացումից: Իրանի խորհրդարան նախագծում մի շարք տնտեսական օբյեկտների բացման արարողություններին մասնակցելու ժամանակ ունեցած իր ելույթներից մեկում Ռաֆսանջանին նշել է, որ պատերազմի կրակը մարելուց հետո Իրանում ամենամեծ բարդությունները խոշոր կառույցների ցանցերը, որը եւ անհանգստացնում է ԱՄՆ-ին:

Իսկ Իրանի Մեջլիսի փոխնախագահ, երկրի անվտանգության խորհրդի քարտուղար Հասան Ռոհանին, ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունները խզելու 15-դ տարեդարձի առթիվ Մեջլիսում ունեցած իր ելույթում, վարձելով դատապարտել ԱՄՆ-ի նոր քայլերը, նշել է, որ Վաշինգտոնի կողմից նման քաղաքականություն որդեգրելու պատճառներից մեկն այն է, որ շատով ԱՄՆ-ում քարոզչական արշավ է սկսվել նախագահական ընտրությունների համար եւ էլ ավելի է սրվելու երկու կուսակցությունների մրցակցությունը: Ըստ Ռոհանիի, Իրանից նավթ գնելու վերաբերյալ ԱՄՆ-ի սահմանած արգելքները թե ԱՄՆ-ում, թե Եւրոպայում եւ այլուր մեծ աղմուկ է բարձրացրել, որի պատճառով ԱՄՆ-ն էլ ավելի է հեղինակազրկվել: Անշուշտ, իսլամական հեղափոխության հաղթանակից հետո ԱՄՆ-ում կայացած նախագահական ընտրությունների ժամանակ Իրանի բնման մշտապես եղել է ամենահաստատը, եւ միշտ էլ Իրանի շուրջ կրքեր են բորբոքվել: Սակայն այս անգամ «տանձահարման» քաղաքականության համար կա մեկ այլ շարժառիթ եւս:

Տարածաշրջանային հարցերով զբաղվող գերեն բոլոր քաղաքական մեկնաբանները այն տպավորությունն ունեն, որ Իրանն այսօր, երկրում գտնվող ծանր տնտեսական ճգնաժամի պատճառով, առավել քան երբեւէ խոցելի է դարձել, իսկ ԱՄՆ-ը փորձում է օգտագործել բնձեռված առիթը եւ նշանակետ դարձնել Իրանի «Ալիեւյան գաղտնալսը»:

ԳԵՐՇԱՆ ԱՍԱՐԵՆԱՆ

ՀԱՍԱՐՈՍ

Ռուս-իրանական նավթային համաձայնագիր

Իրանը եւ Ռուսաստանը երեքշաբթի օրը ստորագրել են Հյուսիսային Ռումելյեա եւ Արեւմտյան Երնա երկու խոշոր նավթային հանքավայրերի համատեղ մշակման համաձայնագիր: Հանքավայրերը գտնվում են երկրի հարավում եւ, կանխատեսումների համաձայն, ընդունակ են լրիվ շահագործման հանձնելուց հետո օրական տալ մեկ միլիոն բարել նավթ: Փաստաթղթի ստորագրումը, ինչպես հաղորդում է ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի թղթակիցը, Ռուսաստանի Դաշնության վառելիքի եւ էներգետիկայի նախարար Յուրի Շաֆրանիկի գլխավորած կառավարական պատվիրակության Բաղդադ այցելելու արդյունքն էր: Նրան ընդունել է երկրի նախագահ Սադամ Հուսեյնը:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Շրի Լանկա. Լայնածավալ գործողություն «վագրերի» դեմ

Շրի Լանկայի զինված ուժերի հատուկ ստորաբաժանումները լայնամասշտաբ գործողություն են իրականացրել «Թամիլ Իլամի» ազատագրման «վագրեր» խմբավորման գրոհայինների դեմ: Այս մասին, ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի տեղեկության համաձայն, ապրիլի 26-ին Կոլոմբոյից հաղորդել է երկրի պաշտպանության նախարարության պաշտոնական ներկայացուցիչը: Կառավարական զորքերի հրամանատարությունը երկրի հյուսիս-արեւելյում շարունակում է զարգացնել հարձակողական գործողությունները «վագրերի» դիրքերի ուղղությամբ: Անցած օրը Շրի Լանկայի ռազմաօդային ուժերի մարտական ավիացիան հոծախումբ ռմբակոծության է ենթարկել անջատողականների կողմից վերահսկվող Տաֆնա թերակղզու ափանձին շրջաններ: Վերջիններս զենք ձեռներին պայքարում են այստեղ բնակիչների իրենց անկախ պետության ստեղծման համար:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

Բանգլադեշում սպանվել է ընդդիմության հայտնի գործիչ

Բանգլադեշում սպանվել է ընդդիմության հայտնի գործիչ՝ Բանգլադեշի ազգային կուսակցության ղեկավարներից մեկը, Շեյխ Աբդուլ Կաբեմը: Այս մասին, ըստ ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, ապրիլի 26-ին հայտնել է երկրի հարավում գտնվող Կխուլնա քաղաքի ոստիկանության ներկայացուցիչը: Բանգլադեշի ազգային ընդդիմադիր կուսակցությունները ձգտում են հասնել նախարարների ներկայիս կաբինետի հրաժարականին եւ անկախ ժամանակավոր վարչակազմի վերահսկմամբ ժամկետից շուտ խորհրդարանական ընտրությունների անցկացմանը:

ԱՐՄԵՆՊՐԵՍ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Ապրիլի 23-ը մանկական տոն է

1920 թ. ապրիլի 23-ին ապագա Թուրքիայի Հանրապետության օրենսդիր մարմինը՝ Թուրքիայի Ազգային մեծ ժողովը բացել էր իր առաջին նստաշրջանը: Թեեւ հանրապետությունը հռչակվելու էր 1923 թ նոյեմբերի 29-ին, եւ այդ օրը ավանդաբար նշվում է որպես Հանրապետության տոն ու կարիք չկար օրացույցի վրա ավելացնել եւս մի տոնական օր, Հանրապետության առաջին նախագահ Քեմալ Աթաթուրքը որոշեց անմահացնել այդ օրը: Նրա նախաձեռնությամբ ապրիլի 23-ը հռչակվեց «Մանկական տոն» (Cocuk Bayram) եւ սկսեց մեծ շուքով նշվել յուրաքանչյուր տարի:

Օրվա ընտրությունը պատահական չէր, քանի որ արդեն ապրիլի 24-ը նշվում էր որպես Հայոց ցեղասպանության թվականը խորհրդանշող օր: Պաշտոնական Անկարան իր այդ նախաձեռնությամբ կարծես ձեռնոց էր նետում ոչ միայն հայությանը՝ խոախնձելի վերածելով նրա ողբերգության տարելիցի նախօրյակը, այլ համայն մարդկությանը՝ ցուցադրելով, որ ինքը անպատժելիորեն կարող է տոնի վերածել մեկ այլ ժողովրդի նկատմամբ իր կողմից իրականացված ոճրագործության տարելիցը:

70-ական թթ, երբ Հայաստանի ազատագրության գաղտնի բանակի (ASALA) թուրքական դիվանագիտության ներկայացուցչությունների դեմ ուղղված գործողությունները կրկին համաշխարհային հասարակության ուշադրությունը բեւեռեցին 1915 թ. եղեռնի վրա, Անկարան մի շարք քայլեր ձեռնարկեց իր դեմ ուղղված մեղադրանքները վանելու համար: Հենց այդ տարիներին էլ ծագեց ապրիլի 23-ը միջազգայնացնելու գաղափարը: 1978 թ-ին թուրքական հեռուստառադիովարչության նախաձեռնությամբ կազմակերպվեց առաջին միջազգային 23 ապրիլյան մանկական տոնախմբությունը, որին մասնակցելու հրավերներ ուղարկվեցին աշխարհի շատ երկրներ: Ցավոք, այդ հրավերին առաջին արձագանքողների թվում էր նախկին Խորհրդային Միությունը, որը կարծես անտեսելով իր մասը կազմող Խորհրդային Հայաստանի ժողովրդի զգացմունքները (իսկ ապրիլի 24-ը Հայաստանում արդեն պաշտոնապես նշվում էր որպես համազգային սգո օր), մեծաթիվ մանկական պատվիրակություն ուղարկեց Թուրքիա: 23 ապրիլյան տոնահանդեսին խորհրդային հանրապետությունների մասնակցությունը հատկապես զանգվածային բնույթ ստացավ 1991 թ դեկտեմբերին Խորհրդային Միության մահվանացուն կնքելուց հետո: Արդեն 1992 թ. «Մանկական տոնին» մասնակցում էին բոլոր նախկին խորհրդային հանրապետությունները՝ բացառությամբ Հայաստանի, որը, ի միջի այլոց նույնպես հրավեր էր ստացել...

Ապրիլյան այդ «տոնակատարությունները» ավանդաբար մասնակցում է նաեւ Ռուսաստանը: Հարց է ծագում, թե ինչպես է համադրվելու սույն փաստը ՌԴ Պետդումայի կողմից Հայոց ցեղասպանության ճանաչման եւ դատապարտման վերաբերյալ որոշման ընդունման հետ:

Շոքեմ է կարծել, թե դա իրոք ողջ աշխարհի մանուկների համերաշխությանն ուղղված խաղաղասիրական անմեղ միջոցառում է: Երեխաների միջազգային օրը արդեն վաղուց ամբողջ աշխարհում նշվում է յուրաքանչյուր տարի հունիսի 1-ին, եւ երբ թուրքերի տոնակատարությունը համընկներ այդ օրվան, նման նախաձեռնությունը միայն կարելի կլիներ ողջունել եւ (ինչո՞ւ չէ) Հայաստանից նույնպես մանկական խմբեր ուղարկել Ստամբուլ եւ Անկարա: Որ արտաքուստ անմեղ այդ միջոցառումը հետաքրքրում է խաղաղական նպատակներ, վկայում է հանդիսությունների ծրագիրը: Այն տեւում է ուղիղ մեկ շաբաթ (ապրիլի 17-23-ը): Ծրագրում տեղ են գտել այցելություններ այսպես կոչված «Ազգային ազատագրական պատերազմի բանգարան» եւ Աթաթուրքի դամբարան: Ինչպես հայտնի է, 1919-1922 թթ. ընդգրկող ժամանակաշրջանը, որը մատուցվում է որպես թուրքերի «ազգային ազատագրական պատերազմ իմպերիալիզմի դեմ», իրականում հայ եւ հույն ժողովուրդների ոչնչացման հերթական ողբերգական էջն էր, քանի որ այդ «պատերազմի» վերջնական նպատակը Փոքր Ասիայի եւ եւ Արեւմտյան Հայաստանի տարածքի հայաթափումն ու հունաթափումն էր՝ թուրքերի նոր հայրենիքի ստեղծումը: Անգլիացիների եւ ֆրանսիացիների դեմ մղվող պայքարը կրում էր լոկ էթիզողիկ բնույթ (Դարդանելի ճակատում եւ Կիլիկիայում): Հետեւաբար այդ բանգարանը իր այցելուներին հայաստանություն եւ հունաստանություն ներարկող մի քարոզչական կենտրոն է, որտեղ հնուց ուրեկ ցողները լվանում են տարբեր ազգությունների երեխաների ուղեղները: Ինչ վերաբերում է երկրորդ միջոցառմանը՝ այցելությանը Աթաթուրքի դամբարան, դա նույնպես չի համատեղվում մանկական տոնի գաղափարների հետ, քանի որ նրանց ստիպում են գլուխ խոնարհել մեկ այլ երկրի հիմնադրի առջեւ, որն իբր «այդ գեղեցիկ տոնը նվիրել է մանուկներին»:

Սովորաբար 23 ապրիլյան տոնակատարությունները առանձնապես մեծ շուքով են անցնում Հայոց մեծ եղեռնի կլոր տարելիցներին: Բացառություն չկազմեց նաեւ երկա՝ եղեռնի 80-ամյակի տարելիցը: Աշխարհի 41 երկրների մանկական խմբեր Անկարայում ապրիլի 17-ից սկսեցին ցուցադրել երգարվեստի, պարարվեստի եւ սամուելի իրենց ունակությունները:

ՀԱՍԱՐՈՍ

Նացիստների ոսկու հետքերով

Գերմանական Գերմանիայի անհետացած ոսկին պետք է փնտրել զվեյցարական բանկերի նկուղներում, գտնում է փաստաբան Էդուարդ Շամբոն, որը միջազգային քրեական խնդիրների մասնագետ է: Այդ մասին նա գրում է ժնեւում լույս տեսած «Ռայխի ոսկին» գրքում: Շամբոյի կարծիքով, հիտլերականները «այնքան բալամիս չեն եղել», որ ոսկին բաղնե կամ լճում բաղցնեն: Նա համոզված է, որ այսօր 800 մլն դոլար գնահատվող գանձերը գետեղվել են զվեյցարական բանկերում, ըստ Գեբելսի մշակած ծրագրի, «որը հաջածանոթ էր Շվեյցարիայի բանկային աշխարհին, բլահաշիվներին եւ մանավանդ տեղական վանական հաշիվներին»: 1945 թ. մայիսի 25-ին Շվեյցարիան արեւմտյան դաշնակիցների հետ կնքեց համաձայնագիր, որի համաձայն իրենք հավատար կիսեցին բանկերի գերմանական ավանդները, որոնցի դրանք օգտագործեն Երրորդի վերածնության համար: Գումարը կազմեց 120 մլն դոլար: 1962 թ. դեկտեմբերին Շվեյցարիայի իշխանությունները որոշեցին ստուգել որոշ հաշիվներ: Ստուգվեց 961 հաշիվ: Շամբոյի կարծիքով, «կան հաշիվներ, որոնք մին չեն օրս շարունակվում են»: Նա գտնում է, որ ճշմարտությունը հայտնի է միայն մեկ տասնյակ մարդկանց: «Գեբելսի նպատակն էր հավաքել մի քանի խտական որբերի, նրանց կրթել հայրենադավ ոաբբիի մոտ, ապա նրանց հանձնարարել նացիստական միջոցները գետեղել Շվեյցարիայի բանկային հաշիվներում հրաձերի ազգանուններով», պնդում է փաստաբանը: Շամբոյի խոսքերով, այդ միջոցները նախատեսված են նացիստական վարչակարգի վերականգնումը նախապատրաստելու համար: Նա չի նշում, թե կոնկրետ ինչ նպատակով են դրանք ծախսվում: «Ռայխի ոսկու» որոնումները արդեն հանգեցրել են լրագրող ու միաժամանակ խորհրդարանական «Մոսսադ» հետախուզության գործակալ Լասլո Դեյչի եւ Լոնդոնի «Ֆայնենշլ բայմզի» երկու լրագրողների մահվանը:

ՍԵԼՄԲ ԻՍԱ ՊՐԵՍ

Կոլումբիայում տարեկան արտադրում են 700 տ կոկաին

Աշխարհի տարբեր երկրների գործողությունների կոորդինացումը թմրամաքիսն արմատախիլ անելու ուղղությամբ թմրադեղերի մասանենդության դեմ պայքարի 12-րդ միջազգային խորհրդաժողովի օրակարգի հանգուցային թեման է, որը երեքշաբթի օրը բացվել է Դոմինիկյան Հանրապետությունում: Խորհրդաժողովին, ինչպես հաղորդում է ԻՏԱՌ-ՏԱՍՍ-ը, մասնակցում են ավելի քան 40 երկրներից ժամանած իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչներ: Հանդիպման բացման ժամանակ նշվել է, որ թմրամաքիսանները ուժգնացնում են հանցավոր գործունեության մասշտաբները, ընդլայնում են իրացման շուկաները, պետական պաշտոնյաների կաշառքի միջոցով բարձրացնում են մի շարք երկրների իշխանության բարձրագույն ատյանները: Աշխարհի այն տարածաշրջաններից մեկը, որտեղ այս հիմնախնդիրներն առանձնահատուկ սրություն են ձեռք բերել, Լատինական Ամերիկան է: Այստեղ նախկինի նման տոն են տալիս Կոլումբիայի թմրակարտելները, որոնք տարեկան արտադրում են մինչեւ 700 տոննա կոկաին: Մասնաճյուղ ճանապարհներով այն այնուհետեւ տեղափոխվում է գլխավորապես ԱՄՆ, որը շարունակում է մնալ թմրադեղերի իրացման աշխարհում խոշորագույն շուկան:

ՍԵԼՄԲ ԻՍԱ ՊՐԵՍ

digitised by A.R.A.R.@

ԱԶԳ

Մշակույթ

Պասկալ Դյուսապենի երաժշտությունը Երևանում

Ցայսիկ նախկինում, երբ Երևանում կանոնավորապես ժամանակակից երաժշտություն էր հնչում, ֆրանսիացի կոմպոզիտոր Պասկալ Դյուսապենի «Niobé» կանտատի կատարումը արտակարգ փաստ կլիներ. ներկայումս այն իրադարձության է վերածվել մի շարք պատճառներով: Առաջին պատճառը հեղինակի Ֆրանսիայի արդի երաժշտական մշակույթի արժանավոր ներկայացուցչի կոմպոզիտորական տաղանդի փայլն է: Երկրորդը ստեղծագործության զուտ ֆրանսիական ակունքներին և ավանդույթին, վերհիշում եմ Դեբյուսիի երաժշտությանը Վարեզիի հասցեագրած բառերը. «արտահայտության հստակություն և ինտենսիվություն»: Մոտ 40 տարի տեղ Դյուսապենի կանտատն դրամատիկ պատումից բխող երաժշտական համադրույթի հստակությունը արտահայտման ինտենսիվության է հասնում ձայնավորեցման առանձնահատուկ դրվագների ճկուն միկրոինտերվալային սահի շնորհիվ, որն իր հակոտնյա հանգամանքի բնույթ է հաղորդել: Բավո, Արծվիկ:

Երևանի Կամերային երաժշտության տանն ապրիլի 24-ի հիշարժան օրը «Նիոբեի» համար մեծ հաջողություն ապահովվեց Երևանի դեպատական կոնսերվատորիայի Կամերային երգչախմբի (խմբավար՝ Հովհաննես Միրզոյան) և Փարիզի «Itinéraire» խմբի հոգեոր ներդաշնակության շնորհիվ: Վահանակի մոտ կանգնած խմբի դեկավար Պասկալ Ռոֆեն իր երաժշտական նուրբ ներընկալմամբ հայ երգչենների արտահայտչական հնարավորությունները միավորեց ֆրանսիացի վոկալային երաժիշտների նվագի ռացիոնալիզմի և ճշգրտության հետ: Ընդամենը Ռոֆեն ավելորդ դրամատիզմությամբ չծանրաբեռնեց ամբողջ ստեղծագործությունը. դժվար ընկալելի չդարձրեց լսողության համար ուշադրությունն ավելի շատ բեռնելով երաժշտության կոնստրուկտիվ-տեմբրային տարրերի վրա:

Յեղասպանության զոհերի հիշատակին նվիրված համերգի առաջին մասում մեր երգչախումբը Հովհաննես Միրզոյանի դեկավարությամբ, կատարեց Կոմիտասի, Սերգեյ Աղաջանյանի, Էդուարդ Հայրապետյանի, Տիգրան Մանսուրյանի ստեղծագործություններից: Դրանցից շատերը երգչախմբի մշտական երգացանկում են: Համերգը կազմակերպվել էր բազմաբիվ կազմակերպությունների և մեկենասների համատեղ ջանքերով, Հայաստանում Ֆրանսիայի դեսպանությունից մինչև Հայաստանի կոմպոզիտորների միությունն: Հիմնական հովանավորներն էին Գալուստ Գյուլբենկյան հիմնադրամը (Լիսաբոն), Սուրեն Թեսչյանը (Նյու Յորք), Կարոլիս Ջրբաշյանը (Փարիզ): Կազմակերպման գործում գլխավոր ծանրությունն իր վրա վերցրեց արդի արվեստի «Էշանժ» ընկերությունը տիկին Էլիզաբեթ Գերենոյի վարչական դեկավարությամբ:

ՍԱՆԵՏԱՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ,
Երևանի կոնսերվատորիայի դոցենտ

Ֆրանսիայի գիտությունների ակադեմիայի հիմնադրման օրվանից ի վեր դասմության մեջ երկրորդ անգամ է, ինչ կինն ընտրվում է հիշյալ հաստատության դեկավար: Այդ դաշտում 1979 ին նշանակված կին մաթեմատիկոս Իվոն Շոկեն Բրյուբայից հետո, միջոցային կենսաբան Սուրիանա Գրյուբերգ-Մանագոն այս տարվա հունվարի 1-ին դարձել է 300 ամյա հիշյալ հեղինակավոր հիմնարկության նախագահ: Նորընտիր նախագահը անհանգիստ կյանք է վարել: Ծնվել է 1921 ին, Սանկտ Պետերբուրգում, երիտասարդ տարիներին հեռացել է Ռուսաստանից, կտրել Եվրոպան և բնակություն հաստատել Փարիզում: Պատերազմի դաշտում ու սառնարանում, կենսաֆիզիկայի միջազգային միության նախագահ, գիտության դեղին կենսաֆիզիկան: Գիտական բեղմ դաշտ դանելուց հետո իր ամուսնու դրիմֆիլիաս նկարիչ Արման Գրեենի հետ մեկնում է Ամերիկա լաբորատորիաներում աշխատելու: Լինելով Հավատի համալսարանի դասախոս, կենսաֆիզիկայի միջազգային միության նախագահ, գիտության նվիրյալ այս կինը Ֆրանսիայի գիտական հետազոտությունների ազգային կենտրոնի դասավոր տնօրենն է և դեկավարում է գիտության կառավարմամբ զբաղվող կենսաբանների մի խումբ:

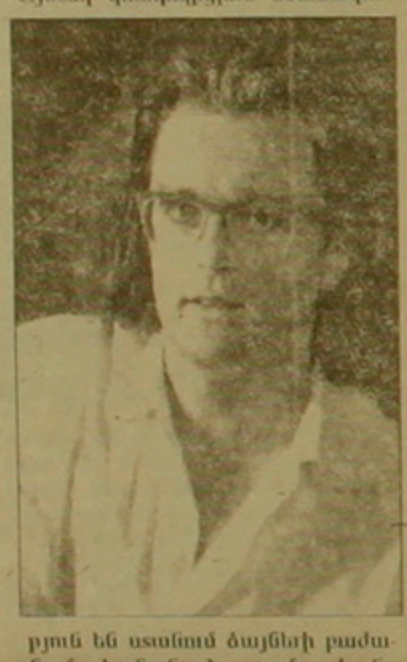

ՀԱՄԱՌՈՏ

Լուսանկարիչ Կարո Լաչինյանը՝ մրցանակակիր

Կարո Լաչինյանն արժանացել է «Բալթիմոր Սըն» թերթի լուսանկարի առաջին մրցանակին Մերիլենդում (Միացյալ Նահանգներ), տեղեկացնում է Փարիզում լույս տեսնող «Յառաջ» օրաթերթը՝ իր ապրիլի 7-ի համարում: Կարոն թերթի կողմից կոչված էր ուղարկվել 1994-ի սեպտեմբերին, երբ սկսվել էր փախստականների արշավը ծովով: Նա տպավորիչ մի լուսանկար է արել՝ ներկայացնելով կուբացի մի երիտասարդի լողալով փախուստը:

«Արուեստից եւ դպրութեանց» կարգ Էդուարդ Սարգսյանին

Ճարտարապետ Էդուարդ Սարգսյանը՝ որդին Մարսելի հայ գաղութի երաժիշտ երգահան Վարդան Սարգսյանի, «Արուեստից եւ դպրութեանց» մեդալ է ստացել մարտի 23-ին, Մարսելի Սահակ Մեսրոպ մշակութային կենտրոնի տահիսում, որն ֆեսոր ժան Շելինիի ծեռով, տեղեկացնում է «Յառաջը» իր վերջի համարներից մեկում: Պրն Շելինին իր խոսքում շեշտել է, թե Սարգսյանը լինելով դա հանգիստ, մերժելով միջակությունը, որպես արհեստի եւ արվեստի մարդ ամեն բանից առաջ փնտրել է ստեղծագործությունը:

«Գյումրիի թատրոնի մարդիկ». գինեձոն Գլենդելլում

Գլենդելլի եմ-Ջի-եմ տահիսում տեղի է ունեցել թատերագետ Գեւորգ Աբաջյանի «Գյումրիի թատրոնի մարդիկ» գրքի գինեձոնը, տեղեկացնում է Փարիզի «Յառաջն» իր վերջին համարներից մեկում: Հանդիսությունը վարել է Փայլակ Սիսոնյանը, գիրքը վերլուծել է «Նոր օրի» խմբագիր Հակոբ Պողոսյանը:

ԿԱՊԵՐ

Պայմանագիր՝ Ռոմանս եւ Վարդենիս խաղամների միջեւ

Ինչպես հաղորդում է Վարանդի մեր սեփական թղթակից Գրիգոր Ամիրզայանը, Ֆրանսիայի Ռոմանս եւ Հայաստանի Վարդենիս խաղամների միջեւ սորիլի 4-ին, Ռոմանսի խաղամատեսարանում, կնքվել է բարեկամական մի պայմանագիր, որի նոյնատակն է երկու խաղամների միջեւ մշակութային եւ տնտեսական հարաբերությունների սերտացումը: 800 հոգանոց հայ գաղութ ունեցող Ռոմանսը Վարանդից հեռու է 20 կիլոմետրով: Ռոմանսի խաղամատեսը պարոն Բերտրեն, որը վերջերս մի պատվիրակության կազմում այցելել էր Հայաստան, խոսեց իր ցեղ տղաղարության մասին: Հայկական կողմից նեղկա էին Վարդենիսի խաղամատես Ստեփան Բարսեղյանը, խաղամատեսարանի այլ պատասխանատուներ: Կոմպոզիտոր Ակեմանոր Սիրանոսյանը տեղեկացրեց, որ Ռոմանսի կոնսերվատորիան արդեն կարող է հաստատել Վարդենիսի իր պաշտոնակիցների հետ:

ՖՐԱՆՍԻԱ

Կինը՝ գիտությունների ակադեմիայի նախագահ

Ֆրանսիայի գիտությունների ակադեմիայի հիմնադրման օրվանից ի վեր պատմության մեջ երկրորդ անգամ է, ինչ կինն ընտրվում է հիշյալ հաստատության դեկավար: Այդ պաշտոնում 1979 ին նշանակված կին մաթեմատիկոս Իվոն Շոկեն Բրյուբայից հետո, միջոցային կենսաբան Սուրիանա Գրյուբերգ-Մանագոն այս տարվա հունվարի 1-ին դարձել է 300 ամյա հիշյալ հեղինակավոր հիմնարկության նախագահ: Նորընտիր նախագահը անհանգիստ կյանք է վարել: Ծնվել է 1921 ին, Սանկտ Պետերբուրգում, երիտասարդ տարիներին հեռացել է Ռուսաստանից, կտրել Եվրոպան եւ բնակություն հաստատել Փարիզում: Պատերազմի դաշտում ու սառնարանում, կենսաֆիզիկայի միջազգային միության նախագահ, գիտության դեղին կենսաֆիզիկան: Գիտական բեղմ դաշտ դանելուց հետո իր ամուսնու դրիմֆիլիաս նկարիչ Արման Գրեենի հետ մեկնում է Ամերիկա լաբորատորիաներում աշխատելու: Լինելով Հավատի համալսարանի դասախոս

ԵՎՐՈՊԱ-96

Խավիեր Կլեմենտե «Հեռագրում ձեր թիմը լավը կլինի»

«Հայաստանը պատերազմի առումով Հարավսլավիա չէ»

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ԻՍՊԱՆԻԱ 0-2 (0-0).

26 ապրիլի, Երեւան, «Հրազդան» մարզադաշտ, 35 000 հանդիսական

Մրցավարներ. Ա. Պորումբոյու, Կ. Գեորգիու, Պ. Աբրուդան (բոլորն էլ Ռումինիա)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. Հ. Աբրահամյան. Ե. Սուքիասյան, Ս. Հովսեփյան Ա. Տոնոյան, Ս. Հովհաննիսյան, Հ. Վարդանյան, Ա. Պետրոսյան, Ռ. Գրիգորյան (Հ. Թահմազյան, 66) Հ. Մխիթարյան, Ա. Շահգելդյան, Ա. Ադամյան (Ա. Ավետիսյան, 46).

ԻՍՊԱՆԻԱ. Սուբիսարետա. Բելսու, Օստրո, Ալկորտա, Կարանկա, Նադալ, Գոյկոետչեա, Լուիս Էնրիկե, Պիցցի (Սալի նաս, 60) Դոնատո (Կամարասա 68), Ամավիսկա.

Գնդակները խփեցին. Նադալը (49), Գոյկոետչեան (64)

Զգուշացվեց. Սուքիասյանը (35)

Իսպանացիների համար անաղարտ մարեն խաղն ակտիվ սկսեցին դաշտի տերերը: Արդեն 2-րդ րոպեին Գրիգորյանն աջ թեից ճեղքեց դաշտպանությունը եւ հարվածի դուրս բերեց Շահգելդյանին: Վերջինս կարող էր գրավել դարպասը, սակայն հարվածը փոքր-ինչ շեղ ստացվեց: Հետո փորձառու հյուրերն ասես-ինչպես ստիպեցին նախաձեռնությունը եւ մի քանի վտանգավոր դահլիճ ստեղծեցին դաշտի տերերի դարպասի մոտ: Դարպասապահ Աբրահամյանը հուսալի խաղաց առաջին կեսում, որն ավարտվեց անադրյուծ: 2-րդ կեսի 4-րդ րոպեին դաշտահականությունը ազդեց խաղի ելքին: Գնդակը հեռվից իսպանացիներն ուղարկեցին Հայաստանի հավաքականի տուգանային հրապարակի մաստյցները Աբրահամյանն ընդառաջ գնաց գնդակին, սակայն այն դիտելով գնդին անցավ նրա գլխավերեւով եւ Նադալն օգտվելով անտարբերությունից բացեց խաղի հաշիվը: 64-րդ րոպեին, խաղացիները գնդակը կախեցին Հայաստանի հավաքականի տուգանային հրապարակի վրա: Մրցակցի բարձրահասակ խաղացողների հետ մենամարտում Աբրահամյանը բռունցքով մի կերպ գնդակը հեռացրեց տուգանային հրապարակից եւ չհասցնելով վերադառնալ դարպաս, Գոյկոետչեան մոտավորապես 30 մետրից շեշտակի հարվածով գրավեց Հայաստանի հավաքականի դարպասը: Դա բացառիկ գեղեցիկ գոլ էր: Թվում էր խաղի ելքը վճռված է, սակայն ի դաշիվ հայ ֆուտբոլիստների նրանք չընկճվեցին եւ դրանից հետո միայն սկսեցին հարձակվել ցուցադրել, զարմացնելով նաեւ սրտակցին: 73-րդ րոպեին Սարգիս Հովհաննիսյանն անկյան հայտնվեց մրցակցի տուգանային հրապարակում եւ խաղաընկերոջ հրավիճակում հիշ մնաց կրնայտեր հաշիվը: Մեկ րոպե անց Հայաստանի հավաքականը նոր հնարքներ գրեց հաշիվը: Արմեն Շահգելդյանն աջ թեից լայնակի փոխանցումով գնդակն ուղարկեց տուգանային հրապարակ եւ վրա հասած Թահմազյանը դարտավոր էր գրավել դարպասը: 81-րդ րոպեին կրկին Հովհաննիսյանը խորից հարվածի դուրս բերեց Արսեն Ավետիսյանին, վերջինս դաստաստվում էր ներխուժել տուգանային հրապարակ, սակայն գնդակին փոքր ինչ շոշ հասավ դարպասապահ Սուքիասարետան: Հայաստանի հավաքականը չնայած դարտվեց 0-2 հաշվով, սակայն վաս տպավորություն չթողեց: ՀՀ դաշտանության նախարարությունը եւ Ռուս-իսպանական բարեկամության ընկերությունը հաստատ

Սարգիս Հովսեփյանը եւ Խոսե Էմիլիո Ամավիսկան

մրցանակներ էին սահմանել երկու թիմերի լավագույն խաղացողների համար: Իսպանացիներից այդ ընկավ Գոյկոետչեան, իսկ Հայաստանի հավաքականից լավագույնը ճանաչվեց Սուքիասյանը: Մրցանակները հանձնողներից էր նաեւ նախկին ԽՍՀՄ անվանի ֆուտբոլիստ Գենադի Լոգոֆետը: Առանձին Տոնոյանն արժանացավ ՀՀ հեռուստատեղեկատվության կողմից սահմանված ակտիվ խաղացողի մրցանակին, որը հանձնեց վերջինիս դեպ Տիգրան Հակոբյանը:

Խաղից հետո երկու թիմերի մարզիչների մասնակցությամբ տեղի ունեցավ մամուլի ասուլիս:

Սամվել Դարբինյան (Հայաստանի հավաքականի մարզիչ). «Խաղը բացահայտեց մեր սխալները: Ինձ թվում է խաղից դժգոհելու հիմք չկա, քանի որ տղաներն արեցին հնարավոր ամեն ինչ հաջող հանդես գալու համար: Չնայած դարտությունը ես գոհ եմ մեր բոլոր տղաների ելույթներից: Համոզված եմ, կգա ժամանակը, որ մենք էլ կկարողանանք գրավել մրցակցի դարպասները եւ գեղեցիկ խաղեր կտեսնենք»:

Խավիեր Կլեմենտե (Իսպանիայի հավաքականի մարզիչ). «Պատահականությունը մեզ օգնեց հաղթել: Հաջողությունը մեզ բերեց մեր թիմի լավ դաստաստության շնորհիվ: Հայաստանի հավաքականը շատ լավ տպավորություն թողեց, որը մեզ համար մեծ անակնկալ էր: Մեր թիմն իր հնարավորություններից բույլ խաղաց: Երեւի դաստառը մրցակցի հաջող խաղն էր, բայց դեմ է ընդգծել, որ մեր տղաները հոգնած են, քանի որ Իսպանիայի առաջնությունն ավարտվում է եւ նրանցից յուրաքանչյուրն անցկացրել է քառասուն

Տարեսկզբին Գարրի Կասպարովի հաղթանակով

Ռիգայում ավարտվեց Պրոֆեսիոնալ շախմատիստների ասոցիացիայի կողմից կազմակերպված աշխարհի նախկին չեմպիոն Միխայիլ Տալի հուշամրցաշարը: Առաջին տեղ գրավելու համար Պրոֆեսիոնալ շախմատիստների ասոցիացիայի վարկածով աշխարհի չեմպիոն Գարրի Կասպարովին վերջին տուրում անհրաժեշտ էր վաստակել կես միավոր: Սակայն խնդիրը բարդ էր նրանով, որ Կասպարովը պետք է հանդիպեր իր ավանդական դժվարին մրցակցի՝ նախկին ԽՍՀՄ եւ ԱՄՆ-ի չեմպիոն Բորիս Գուլկոյի հետ:

Վերջինս աշխարհում միակ գրոսմայստերն է, որ անհաղթելի հաշվեկշռով առավելություն ունի Կասպարովի նկատմամբ: Ընդ որում Գուլկոն հաղթել է 3 հանդիպումներում եւ ոչ մի պարտություն չի կրել: Այս անգամ էլ անհաջ մրցակիցների հանդիպումն անցավ արտակարգ լարված պայքարում, սակայն Կասպարովին սեւերով հաջողվեց հասնել իր նպատակին եւ արժանացրվեց ոչ ոքի: Այսպիսով Կասպարովը, 10 հնարավորից վաստակելով 7.5 միավոր եւ չկրելով ոչ մի պարտություն, գրավեց առաջին տեղը: Ուշագրավ է, որ երկրորդ մրցանակը բաժին հասավ Պրոֆեսիոնալ շախմատիստների վարկածով աշխարհի չեմպիոն Գարրի Կասպարովի աղջկա մրցակից Վիշվանաթան Անանդին: Հնդիկ գրոսմայստերը վերջին տուրում սեւերով հաղթեց տալլինցի գրոսմայստեր Յան Էլվեսին եւ վաստակեց 7 միավոր: Լավագի գրոսմայստեր Վասիլի Իվանչուկը, որը երկար ժամանակ միանձնյա գլխավորում էր մրցաշարային աղյուսակը, բավարարվեց երրորդ տեղով:

Չորրորդ-հինգերորդ տեղերը բաժանեցին Վլադիմիր Կրամնիկն ու Նայջել Շորթը, որոնք վերջին տուրում հանդիպում էին միմյանց հետ եւ խաղաղ դաշն կնքեցին: Ոչ ոքի ավարտեցին Վահանյան-Յուսուպով, Կենգիս-Թիման հանդիպումները:

Դժվար է հիշել, թե երեւանցի գրոսմայստերը երբ է այդքան անհաջող հանդես եկել: Վահանյանը վաստակեց ընդամենը 3 միավոր եւ Կենգիսի ու Թիման հետ եզրափակեց մրցաշարային աղյուսակը:

ՍՈՒՐԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

ՍԱՀՄԱՆԿԱՐ

Գարրի Կասպարով. «Իմ թիմում միայն հայեր են»

Աշխարհի չեմպիոնի ապրիլի 24-ի առավոտը

ԳԱԳԻԿ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Ապրիլի 24-ի վաղ առավոտյան (թեեւ ժամը 5-ը երեւի կարելի է նաեւ գիշեր անվանել), Ռիգայի գրոսմայստերական մրցաշարի եւ ՖԻԴԵ-ի որեզիդենտական խորհրդի նիստի ավարտից մի քանի ժամ անց Գարրի Կասպարովը, Կլարա Շահենովնա Կասպարովան եւ նիստի հինգ մասնակիցներս լատվիական ավիաընկերության ինքնաթիռով մեկնում էինք Մոսկվա: Աշխարհի չեմպիոնը, ինչպես միշտ, անկախ վայրից ու ժամանակից, եռանդի մարմնացում էր: Հյուրանոցից դուրս գալուն պես, օդանավակայանի ամբողջ ճանապարհին եւ ապա սպասասրահում, մոտ մեկ եւ կես ժամ նա անընդմեջ ոգեւորված ինչ որ բան էր բացատրում ՖԻԴԵ-ի ղեկավարներից մեկին՝ ալժիրցի Մագուզին:

«Գիտե՞ս ինչ էի խոսում Մագուզի հետ, մոտենալով ինձ, ասաց Գարիկը: Պատմում էի Ղարաբաղի մասին, բացատրում էի, որ այնտեղ այժմ նախկին Խորհրդային Միությունում ամենակայուն վիճակն է, որովհետեւ չկա պատերազմ, բայց կա ռազմական կարգադրություն: Պատմում էի, թե ինչքան հայեր են վերադառնում Ղարաբաղ, օրինակ իմ Հադրութ»:

Հետո Կասպարովը ՖԻԴԵ-ի որեզիդենտական խորհրդի համար մի փոքրիկ ոգեշնչված դասախոսություն կարդաց Հայոց մեծ եղեռնի մասին, անդրադառնալով գաղթականներին, ասա եկավ մեր օրերը Սումգայիթի եւ Բաքվի ջարդերը...

«Իսկ իմ թիմում այժմ միայն հայեր են, հանկարծ շեշտեց Գարիկը: «Երկու մարտավարներից մեկը գրոսմայստեր Յուրի Դոխոյանն է: Մյուսը երկար տարիների իմ ամենահավատարիմ մարզիչն է՝ Ալեքսանդր Շաֆարովը: միակը, որ մանկական տարիներիցս անդավաճան օգնում է ինձ: Մամուլի հավատարմատարը Վիտալի Մելիք-Քարամովն է, խոհարարը՝ Քաջար Պետրոսյանը՝ վարորդը՝ Նիկոլայ Գրիգորյանը: Ավելացնեմ մոռս եւ ինձ՝ ահա եւ ամբողջ թիմը...»:

... Ինքնաթիռը վայրէջք կատարեց Մոսկվայում: Չեմպիոնին դիմավորեց դարաբաղցի Կոլյան, որը Գարիկի համար ոչ թե դարձյալ վարորդ է, այլ թիկնապահ ու ամենամտերիմ բարեկամ:

Այսպիսին էր Գարրի Կասպարովի ապրիլի 24-ի առավոտը:

ԽԱՂԱՆԿԱՐ

Բրազիլիան եզրափակիչում

Քաքարում ավարտվում է մինչեւ 21 տարեկան ֆուտբոլիստների աշխարհի հերթական առաջնությունը: Կիսաեզրափակիչում Բրազիլիայի երիտասարդական հավաքականը, 1-0 հաշվով հաղթելով Պորտուգալիայի հավաքականին, դուրս եկավ եզրափակիչ: Վերջինիս մրցակիցը վճռական խաղում կլինի Իսպանիա-Արգենտինա զույգի հաղթողը:

Իսրայելի հավաքականի առաջին պարտությունը

«Եվրոպա-96»-ի առաջնության ընտրական փուլի խմբային մրցաշարերի 6-րդ տուրում առաջինն ասպարեզ դուրս եկան Լեհաստանի եւ Իսրայելի հավաքականները, որոնք ընդգրկված են առաջին խմբում: Իսրայելցի ֆուտբոլիստները հաջող էին սկսել մրցաշարը եւ պարտություն չունեին: Սակայն այս անգամ նրանք դաշտից հեռացան գլխիկոր: Լեհաստանի հավաքականը հաղթեց 4-3 հաշվով:

Ռուսների հաղթանակներով

Մինչեւ 21 տարեկան ֆուտբոլիստների Եվրոպայի առաջնության ընտրական փուլի խմբային մրցաշարի հերթական տուրում Ռուսաստանի հավաքականն արտագնա խաղում 1-0 հաշվով հաղթեց Հունաստանի թիմին: Նույն երկրների ազգային հավաքականների մրցավեճում, որը տեղի ունեցավ Սալոնիկում, դարձյալ հաղթեցին ռուսները՝ 3-0:

digitised by A.R.A.R.@

ՕԳՏՎԵՔ ՄԵՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆԻՑ

Պարենաարդեին-շինարարական միավորումը ընդունում է դաստիարներ հիմնարկ ձեռնարկություններից եւ անհատ անձանցից.

- Ընակելի շենքերի, հիմնարկների, ամառանոցների շինարարական եւ վերանորոգման աշխատանքներ
- Մեքենաական կոնստրուկցիաների, կրպակների եւ ավտոտնակների դաստրատում
- Տարաձաձանկեա տրանսպորտային ծառայություններ:

Հեռ. 44-83-30, 44-73-42

ԱՐՄԻՆԴ ԿԵՆՏՐՈՆԸ

Հրավիրում է

Ինգոբյա նանապարհորդության դեպի Հնդկաստանի ծայրաքաղաք:

ԵՐԵՎԱՆ - ԴԵԼԻ - ԵՐԵՎԱՆ

Հիրբական ուղիղ չվերը կկայանա ապրիլի 29-ին

(ուղեորության ընթացքում ինքնաթիռը ձնում է Դելիում)

ՈՒԵԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Նախատեսվում է նոր չվերք

ԵՐԵՎԱՆ - ՍԻՆԳԱՊՈՒՐ - ԵՐԵՎԱՆ

«Էրեբունի» հյուրանոց, 1 մասնաշենք, 301-307 ս.

Հեռ. 52-75-65, 56-13-92, 56-05-79

ՀԱՄԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՄԱԿԱՐԳՉԱՅԻՆ ՑԱՆՑ

ARMINCO

ARMINCO

համակարգչային ցանցը

Ձեզ հնարավորություն է տալիս ինֆորմացիա փոխանակել 20 միլիոնից ավելի՝

INTERNET, BITNET, Compuserve, MCI-mail, AMERICA-ONLINE, SPRINT, AT&T

եւ էաս այլ ցանցերի օգտվողների հետ:

ARMINCO-ն

առաջարկում է հուսալի կապ

RELCOM, IASNET, SOVAM-TELEPORT ROSPAC

եւ նախկին ԽՍՀՄ մնացած բոլոր ցանցերի հետ:

Ձեր էլեկտրոնային նամակը, ֆաքսը, տելեքսը, հեռատիպը կհասցվի մեր մոլորակի ցանկացած կետ մի քանի ռոպե՝ առանց աղավաղումների:

ARMINCO
- Հայաստանում INTERNET-ի ոլորտային մասնաբաժին
- SOVAM-TELEPORT-ի միջազգային մեկնարկային
- IASNET-ROSPAC ցանցի տեղեկատվական կենտրոն Հայաստանում

Մեր հասցեն՝
Իսահակյան փ. 28, 3 հարկ, հեռ.՝ 52.63.26,
ֆաքս.՝ 28.50.82, e-mail՝ support arminco. com

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ

«Քվանտ» վարժարանը ապրիլի 15-ից սկսել է ընդունելությունը 1995-96 ուսարվա համար 7-րդ, 8-րդ, 9-րդ եւ 10-րդ դասարաններում: Ուսուցումը վարժարանում տարվում է տարբերակված ծրագրերով հիմնական, ֆիզիկամաթեմատիկական, դասամսաբիտարհագրական, հումանիտար (հայոց լեզու եւ գրականություն, ռոմանագերմանական լեզուներ) բեռումներով դասարաններում: Վարժարանում բոլոր առարկաները դասավանդվում են երեւանի ոլեսալան համալսարանի եւ այլ բուհերի փորձառու դասախոսներ, որոնք աշակերտներին տալիս են հիմնավոր միջնակարգ կրթություն եւ նախապատրաստում բուհերի ընդունելության քննություններին: Վարժարան դիմելու համար կազմակերպվում են երկսնյա անվճար դասընթացներ տարբեր առարկաներից (օրվա երկրորդ կեսին) վարժարանի ծրագրերով ուսուցումը շարունակելու նպատակով:

Դիմումները ընդունվում են ամեն օր ժամը 9.00-17.00-ը, երեւանի Հունան Ավետիսյանի անվ. թիվ 74 դպրոցի երկրորդ մասնաշենքում (Բագրատունյաց 23, մետրոյի «Գարեգին Նժդեհի հրապարակ» կայարանի մոտ):

Հեռ. 42 22 17

ՊԱՀԱՆՋՎՈՒՄ Է

Բնակարան կամ առանձնատուն Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպանության համար:

Զանգահարել՝ 280457, 529830

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

IBM 80 286 համակարգիչ եւ SUPER VGI լայնակի տպիչ: Զանգահարել՝ 255592:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

Չորս սենյականոց տուն տնամերձ հողամասով (200 քմ) եւ օժանդակ կառույցներով: Հասցեն՝ Քանաքեռ, Կամոյի փող., 1 նրբանցք բիվ 12 (անմիջապես Քանաքեռի սկիզբը). Հեռ.՝ 285873

ՍՓՅՈՒՌ

տեղեկատու

- անվճար տեղեկություններ ձեռնարկությունների առաջարկի եւ պահանջարկի մասին հեռախոսով.
- պարբերաբար վերահրատարակվող «Հայաստանի ձեռնարկությունների եւ կազմակերպությունների տեղեկագիրք».
- գովազդի նոր եւ ամենաարդյունավետ միջոց նոստալգային գովազդ. այսինքն գովազդային տեխստի անմիջական հաղորդում ձեր պոտենցիալ պոտենցիալ հաճախորդին:

Զանգահարել 58 91 67, 58 13 51

ՈՎ ՓՆՏՐՈՒՄ Է, ՆԱ ԿԳՏՆԻ ՄԵՐ ՕԳՆՈՒԹՅԱՄԲ

SARTARABAD Co. LTD

«ՍԱՐԹԱՐԱԲԱԴ»-ՍՊԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ Է

ԵՐԵՎԱՆ-ԲԵՅՐՈՒԹ

ՄԻԱՅՆ ՉՎԵՐՈՎ

7 ՕՐՎԱ ՊՐԵՍԿԻ ՇԻՄՊՈՒԶԻՈՒՄՈՎ

3 աստղանի կարգանոց, Լոկուրախաներ Լիբանանի հեռարժան վայրեր, սենյակ, սուրճաբար 7 անգամ

14 ՕՐՎԱ ՊՐԵՍԿԻ ՇԻՄՊՈՒԶԻՈՒՄՈՎ

3 աստղանի կարգանոց

Անհատական վիզաների եւ այլ փաստաթղթերի ձեւակերպում եւ հաստատում Մոսկվայում:

«ԷՐԵԲՈՒՆԻ» հյուրանոց 2-րդ մասնաշենք, 327 սենյակ
Հեռ. 565575

Հայտարարություն

Երեւանի «Հույսի Աստղաբան» համալսարանը եւ հայ իրականության կրթության ու մշակույթի կենտրոնը դասընթացներ կազմակերպում են դասընթացներ:

Ուսուցումն անվճար է. տեսությունը ոչ ամիս: Դասընթացներին կարող են մասնակցել բոլոր նրանք, ովքեր ցանկանում են սովորել դասընթացներ առանց տարիքի սահմանափակման:

Դասերն սկսվում են մայիսի 3-ից եւ ավարտվում են դեկտեմբերի 30-ին:

Պարապմունքները տեղի կունենան ամեն օր, ժամը 14.30-18.00:

Հասցեն՝ Պուշկինյան 13, 4-րդ հարկ:

Հեռախոսներ՝ 55 24 70, 55 67 90, 55 46 80:

ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

երկու առանձնատուն, 250 քմ ընդհանուր տնամերձ հողամասով «Ձվարթնոց» կինոթատրոնի մոտակայքում:

Զանգահարել 58-33-26, 25-25-38

AMERICAN UNIVERSITY OF ARMENIA
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Հասարակական առողջապահություն ծրագիր ավարտական վկայագրի շնորհումով 1996

♦ ՀԱՀ-ն ընդունում է դիմումներ 1996 թ. «Հասարակական առողջապահություն» ծրագրի համար, ոչ ավարտելուց հետո կրտի վկայագիր: «Հասարակական առողջապահություն» ծրագրի նպատակն է հանդուրժողական կրթություն մասնագետներ ապահովել հասարակական առողջապահության ոլորտում աշխատելու համար: Առանձնահատուկ ուշադրություն կհատկացվի առողջապահության հիմնական գիտությունների ուսումնասիրությանը, ներառյալ ծրագրավորումը, գնահատումը, կառավարումը, կրթի միջոցները, համաճարակաբանությունը եւ զեկավարումը:

♦ Դիմողները կամ պետք է լինեն բժշկության դասավանդական բաժիններ ներառյալ՝ եւ անասնաբուժական ինստիտուտների շրջանավարտներ, կամ ճարտարագիտական, բնագիտական, հասարակագիտական կամ այլ հարակից մասնագիտությունների բարձրագույն կրթություն ունեցող անձիք, որոնք ունեն առողջապահության կառավարման կամ հասարակական առողջապահական ծառայությունում բնագավառում աշխատելու նկատմամբ ուշադրություն:

♦ ՀԱՀ ընդունվելու համար անհրաժեշտ է, որ ընդհանուր գնահատականների միջին գումարները լինի 4.0 եւ բարձր: Ինչպես նաեւ TOEFL քննությունից հավաքել 550 միավոր կամ ՀԱՀ-ում ուսումնական կազմակերպվող անգլերեն լեզվի կուրսերին հետեւելուց ստանալ բավարար գնահատական: Անհրաժեշտ է ստանալ բավարար գնահատական նաեւ բարձրագույն դեկտեմբերին ՀԱՀ-ում կազմակերպվելիք GRE քննությունից: Այն անձանց համար, ովքեր բավարար հաշվի չեն տիրապետում անգլերեն լեզվին, 1995 թվ. ամռանը ՀԱՀ-ում կկազմակերպվեն առաջադիմած դասընթացներ:

♦ 1996 թվ. գարնան, ամռան եւ աշնան ընթացքում ուսանողներ կանցկացնեն հետեւյալ դասընթացները. առողջապահության զեկավարում եւ կառավարում, կենսամիջոցակազմություն, հանձնարարականություն, առողջապահության տեղեկատու համակարգեր, շրջակա միջավայրի առողջապահության եւ վարակիչների գիտություններ:

Դիմումների ընդունման վերջին ժամկետ սույն թվականի ապրիլի 28-ն է:

Փաստաթղթերի ընդունման համար կանխավճարը դրամով կազմում է ԱՄՆ $ դոլարին համարժեք դրամար, որը պետք է մուծել փաստաթղթերը հանձնելիս: Դիմումների ձեւերը կարելի է ստանալ ՀԱՀ-ի Ընդունելության գրասենյակից: Հասցեն՝ Երեւան, Մարշալ Բաղրամյան 40, 19 սենյակ, հեռախոս՝ 27-10-85.

Դիմումների վերջնական բնակությունը կկատարվի 1996 թվ. փետրվար ամսվա: Ընդունված դասանդերի բիլեթ չի վերադարձվի 20 հազար:

ՀԱՀ-ը ռասայական, կրոնական, սեռական կամ ազգային խտրականություն չի ճանաչում

«Պարբերական» հրատարակչության տպարան, Երեւան 23, Արշակունյաց 2 Գրանցման թիվ 65. Դասիչ 69143. Պատվեր 1830 Տպաքանակը 7000 Ստորագրված է տպագրության 26. 04. 1995 Գինը՝ 40 դրամ

digitised by A.R.A.R.@